

ДНЕВНИКЪ

(СТЕНОГРАФСКИ)

НА

V^{то} ВЕЛИКО НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

II заседание, петъкъ, 10 юний 1911 г.

(Открито отъ председателя г. д-ръ С. Даневъ, въ 8 ч. 15 м. прѣди пладне)

Прѣдседателътъ: (Звъни) Засѣданието се отваря. Моля секретаря г. Димитра Йоцовъ да прочете списъка на народнитѣ прѣдставители, имената на ония отъ тѣхъ, които не сж се разписали.

Секретарь Д. Йоцовъ: (Чете списъка на г. г. народнитѣ прѣдставители)

Обаждаъ се: Не е пълнѣнъ списъкътъ; ние не чухме нашитѣ имена. (Глъчка)

Прѣдседателътъ: Г. секретарьтъ ще прочете още еднѣжъ имената на отсъствуещитѣ. Нѣкои отъ тѣхъ може да сж дошли, за да се отбѣлѣжи присѣтвнието имъ.

Обаждаъ се: Има незаписани.

Секретарь Д. Йоцовъ: Г-да! Азъ прочетохъ имената само на ония г. г. народни прѣдставители, които не сж се разписали на списъка.

Обаждаъ се: А-а-а!

Прѣдседателътъ: За да спестимъ врѣме, азъ поканихъ г. секретаря да прочете имената само на ония г. г. народни прѣдставители, които не сж се разписали.

(Мнозина прѣдставители идватъ при секретаря да се разписватъ)

Г. г. народни прѣдставители! За да не губимъ врѣме, ще покана господата въ врѣме на отдиha да се разпишатъ въ списъка и по този начинъ ще се констатира тѣхното присѣтствие.

Обаждаъ се: Прието.

Прѣдседателътъ: Г-да! Отъ избранитѣ народни прѣдставители отсъствуватъ около 20 души. Точната цифра ще се констатира по-късно. Въ всѣки случай, отсъствуещитѣ сж малко на брой и считамъ Събранието редовно конституирано и затова пристѣпвамъ къмъ дневния редъ.

Прѣди да направя туй, съобщавамъ на г. г. народнитѣ прѣдставители, че е постѣпило отъ Министерския съвѣтъ прѣдложение за измѣнение нѣкои членове отъ конституцията. Това прѣдложение ще бжде отпечатано, раздадено на г. г. народнитѣ прѣдставители и туруено послѣ на дневенъ редъ.

Сега, на първо мѣсто, на дневенъ редъ има допѣлване бюрото: избиране подпрѣдседатели, секретари и квестори.

Ще стане най-напрѣдъ изборъ на подпрѣдседатели. По установената традиция, този изборъ се извършва съ тайно гласоподаване, но азъ моля народното прѣдставителство да се произнесе, да-ли изборътъ да стане съ тайно гласоподаване.

Обаждаъ се: Съ тайно.

Прѣдседателътъ: Моля онѣзи господа, които сж на мнѣние да стане изборътъ на подпрѣдседатели съ тайно гласоподаване, да си вдигнатъ рѣката. (Всички вдигатъ) Приема се.

На второ мѣсто, подпрѣдседатели е имало двама въ миналото обикновено Народно събрание, счита ли великото Народно събрание това число за достатъчно и, ако счита, моля онѣзи, които приематъ това прѣдложение, да си вдигнатъ рѣката. (Всички вдигатъ рѣка) Значи, ще има двама подпрѣдседатели и изборътъ имъ ще стане съ тайно гласоподаване.

Давамъ 5 минути отдиhъ, за да си напишатъ г. г. народнитѣ прѣдставители бюлетинитѣ.

(Слѣдъ отдиhъ)

Прѣдседателътъ: (Звъни) Засѣданието продължава.

Г-да! Заедно съ избора на подпрѣдседатели ще направимъ и провѣрка на прѣдставителитѣ. Г. секретарьтъ ще чете имената на г. г. народнитѣ прѣдставители. Ще моля онѣзи, които чуятъ имената си, да побѣзватъ да пуснатъ бюлетинката си.

Моля г. г. провѣрителитѣ да си заематъ мѣстата. (Провѣрителитѣ г. г. Илия Бобчевъ и д-ръ Никола Георгиевъ заематъ мѣстата си)

Секретарь Д. Йоцовъ: (Чете списъка и г. г. народнитѣ прѣдставители гласоподаватѣ) Желѣзъ Абаджиевъ, Иванъ Абрашевъ, Петъръ Абрашевъ, Мито Аврамчевъ, Исмаилъ Алиевъ, Велико Ангеловъ, Господинъ Ангеловъ, Хафусъ Алиевъ, Иванъ Андрѣевъ, Станчо Андрѣевъ, Хасанъ Бей Апти-беевъ, Атанасъ Арнаудовъ, Янко х. Атанасовъ, Недѣлко Атанасовъ, Исмаилъ х. Ахмедовъ, д-ръ Мичо Багаровъ, Цанко Бакаловъ, Марко Балабановъ, Тодоръ Балабановъ, Христо Балабановъ, Иванъ Балтаджиевъ, Мило Балтовъ, Никола Белшовъ, Борисъ Бижевъ, Димитъръ Биковъ, х. Вандо Бобошевски, Илия С. Бобчевъ, Стефанъ С. Бобчевъ, Марко Божковъ, Генчо Бойчиновъ, Цончо Боневъ, Стоянъ Борсуковъ, Османъ Бошняковъ, Петъръ Бояджиевъ, Василъ Бояновъ, Димитъръ Бръчковъ, Пантелей Бурмовъ, Атанасъ Д. Буровъ, Атанасъ Ц. Буровъ, д-ръ Борисъ Вазовъ, Иванъ Вазовъ (отсѣтствува), Деко Ванковъ, Иванъ Василевъ, Атанасъ Велевъ, Велчо Велчевъ, Йонко Веселиновъ, Юрданъ Веселиновъ, Георги Вѣтренски, Коста Витановъ, Тодоръ Влайковъ (отсѣтствува), Власи Власовски, Йончо Влаховъ, Желю Влашки, Цвѣтанъ Вучковъ, Харалампи Вълчановъ, Игнатъ Вълчевъ, Дамянъ Вълчевъ, Тома Вълчовъ, Тончо Върбинъ, Тодоръ Гавраиловъ, д-ръ Георги Гаговъ, Ненчо Ганевъ, Янко Ганчевъ, Костадинъ Геновъ, Петко Геновъ, д-ръ Генчо х. Генчевъ, Ванко Георгиевъ, Вълчо Георгиевъ, д-ръ Никола Георгиевъ, Ефтимъ Георгиевъ, Кръстю Георгиевъ, Лазаръ Георгиевъ, Марко Георгиевъ, Миланъ Георгиевъ, Михаилъ Георгиевъ, Петко Георгиевъ, Илия Георговъ, Витанъ Герасимовъ, Петъръ Гергановъ, Първанъ Герговъ, Георги Герговъ, Панайотъ Герчевъ, Атанасъ Гечевъ, Иванъ Ив. Гешовъ, д-ръ П. Главиниовъ, Мито Гоповъ, Ангелъ Горановъ, Стоянъ Горановъ, Хаджи Иванъ х. Господиновъ (отсѣтствува), Гиню Градинаровъ, Александъръ Груевъ, Георги Губидѣльниковъ, Коста Гърковъ, Стефанъ Гжбовъ, д-ръ Стоянъ Даневъ, д-ръ Петъръ Джидровъ, Стою Джуджевъ, Великъ Диковъ, Александъръ Димитровъ, Боянъ Димовъ, Никола Димовъ, Василъ Димчевъ, Тодоръ Димчевъ, Георги Диневъ, Димитъръ Добревъ, Добри Добревъ, Радко Добревъ, Георги Добриновичъ, Иванъ Дойковъ, Георги Долапчиевъ, Вълчо Дончевъ, Иванъ Дочевъ, Димитъръ Драгиевъ, Иларионъ Драсовъ, Александъръ Евстатиивъ, Жико Еленковъ, Иванъ Еневъ, Христо Ениковъ, Вълчо Енчевъ, Костадинъ Енчевъ, Мехмедъ Ефендиевъ, Иванъ Желевъ, Желчо Желѣзовъ, Анто Живковъ, Георги Забунъ, д-ръ Димитъръ Загоръ, Георги Згуревъ, д-ръ Асѣнъ Златевъ, Хожда Юмеръ Ибрамовъ, Атанасъ Ивановъ, Лозанъ Ивановъ, Никола Ивановъ, Тодоръ Ивановъ, Анастасъ Изворовъ, Георги Икономовъ, Димитъръ Икономовъ, Арсо Илиевъ, Атанасъ Илиевъ, Константинъ Илиевъ, д-ръ Иванъ Йордановъ, Димитъръ Йоцовъ, Атанасъ Каблешковъ, Петъръ Калинковъ, Стефанъ Калчевъ, Стоянъ Камбуровъ, Крумъ Карагѣзовъ, Никола Караджовъ, Христо Каракановски, Иванъ Карановъ, Иванъ Карастояновъ, Харалампи Карастояновъ, Алишъ Карахасановъ, д-ръ Христо Касѣровъ, Хамидъ Керимовъ, Стоянъ Кескиновъ, Иванъ Кирковъ, Благой Кирчевъ, Кирчо Кирчевъ, Гено Киряковъ, Христо Киселички, Михалъ Килсурски, Христо Ковачевъ, Иванъ Кожухаровъ, Никола Козаревъ, Стефанъ Колинковъ, Андрей Коновъ, Крачунъ Коновъ, Василъ Константиновъ, Никола Константиновъ, Христо Косевъ, Григоръ Константиновъ, Щерю Костадинчевъ, Цвѣтко Костовъ, Стефанъ Консуловъ, Димитъръ Костовъ, Юрданъ Кошевъ, Тодоръ Кратунски, Иванъ Кривошиевъ, Константинъ Кръстевъ, Харитонъ Куевъ, Иванъ Кунчовъ, Добри Куруаневъ, Панайотъ Кърджиевъ, Георги Кюмюревъ, Стефанъ Лафчиевъ, Лазаръ Лазаровъ (отсѣтствува), Бочо Лачовъ, Константинъ Ленковъ, Тодоръ Лунгаловъ, Александъръ

Людскановъ, Димитъръ Людскановъ, Георги Маджаровъ, Михайлъ Маджаровъ, Рашко Маджаровъ, Калю Малевъ, Цвѣтанъ Маноловъ, Алексъ Маринковъ, Кръстю Марковъ, Ной Марковъ, Миндо Марчевъ, Георги Мартиновъ, Цоню Матовъ, Димитъръ Матѣевъ, Исмаилъ х. Махмудовъ, Сюломанъ Мемишевъ, Петъръ Мерачковъ, Мехмедали Герей Месудовъ (отсѣтствува), Колю Мидовъ, Али Мейзуновъ, д-ръ Къчю Милановъ, Иванчо Милевъ, Мито Миленковъ, Иванъ Миневъ, Занфиръ Минчевъ, Иванъ Минчевъ, Панайотъ Минчевъ, Боте Минчовъ, Никола Митковъ, Минко Михайловъ, Михайлъ Михайловъ, Тодоръ Михайловски, Янчо Михайловъ, Маринъ Мичоровъ, Иванъ Младеновъ, д-ръ Иванъ Момчиловъ, Петко Момчиловъ, Станчо Момчевъ, Никола Моневъ, Нухъ Мустановъ, д-ръ Христо Мутафовъ, Андрей Муцевъ, Иванъ Мъизовъ, Иванъ Нанковъ, Еманоилъ Начевъ, Нако Начевъ, Никола Начевъ, Василъ Наковъ, Йорго Найденовъ, Димитъръ Нарлиевъ, Соколъ Невлянский, Ахмедъ-бей х. Неджибъ-беевъ, Георги Недковъ, Никола Недковъ, Иванъ Недѣлковъ, д-ръ Полихронъ Нейчевъ, Филю Ненковъ, Дамянъ Неновъ, Василъ п. Николовъ, Георги Николовъ, Недю Николовъ, Раденко Николовъ, Спасе Николовъ, Тодоръ Ноевъ, Няголъ Няголовъ, Стоянъ Овчаровъ, Тодоръ Орловъ, Мито Орозовъ, Маринъ Павловъ, Христо Павловъ, Малинъ Паневъ (отсѣтствува), Николай Паневъ, Стоилъ Паневъ, Христо Пановъ, Стефанъ Панчевъ, Антонъ Папазовъ, Петъръ Папанчевъ, П. Парпановъ, Иванъ Парушевъ, Кръстю Пастуховъ, Никола Пауновъ, Петъръ Пашевъ, Иванъ Паяковъ, Иванъ Пендовъ, Александъръ Пенчевъ, Грозю Петковъ, Богданъ Петровъ, х. Георги х. Петровъ, Иванъ Петровъ, Марко Петровъ, Манахилъ Петровъ, Иванъ Пецовъ, Петъръ Пешевъ (отсѣтствува), Цеко Пешевъ, Георги Пиковъ, Стефанъ Пипевъ, Дончо Пишмановъ, Димо Платиановъ, д-ръ Константинъ Помяновъ, Александъръ Поповъ, Венедиктъ Поповъ, Иванъ Поповъ, Илия Поповъ, Никола Поповъ, Станю Поповъ, Тома Поповъ, Стефанъ Поповъ, Юрданъ Поповъ, Никола Пулевъ, Христо Пулиевъ (отсѣтствува), Петъръ Пулковъ, Георги Пѣевъ, Иванъ Пѣевъ, Петъръ Пѣевъ, Първулъ Първуловъ, Михайлъ Пѣдевъ, Димитъръ Радевъ, д-ръ Никола Радевъ, Власаки Радоевъ, д-ръ Василъ Радославовъ, Лазаръ Разпоповъ, Петко Разсукановъ, Боню Ралевъ, Иванъ х. Рачевъ, Спиридонъ Рачевъ, Богданъ Рашевъ, Диню Рашевъ, Иванъ Русевъ, Стоянъ Русевъ, Атанасъ Савовъ, Иванъ Савовъ, Никола Савовъ, Стефанъ Савовъ (отсѣтствува), Янко Сажковъ, Етемъ Ефенди х. Салимовъ, Назифъ Салимовъ, Георги Семерджиевъ, Иванъ Симеоновъ, Янко Симеоновъ, Атанасъ Славовъ, Кирилъ Славовъ, Слави Славовъ (отсѣтствува), Гани Славчевъ, Иванъ Соколовъ, Илия Спасовъ, Александъръ Стамболийски, Василъ Стаменовъ, Димчо Станевъ, Колю Сталевъ, Петъръ Станчевъ, Гавраилъ Старирадевъ, Георги Старирадевъ, Коста Стефановъ, Маринъ Стоиловъ, Йорданъ Стоевъ, Стойко х. Стойковъ, д-ръ Христо Стойчевъ, Георги Стойчевъ, Иванъ Стойчевъ, Цанко х. Стойчевъ, Велико Стояновъ, Георги Стояновъ, Иванъ Стояновъ, Миланъ Стояновъ, Антонъ Страшимировъ, Димитъръ Страшимировъ, д-ръ Георги Стрѣзовъ, Алекса Ташковъ, Къню Теневъ, Петко Теодоровъ, Теодоръ Теодоровъ, Господинъ Теодоровъ, Киро Теодоровъ, Христо Теодоровъ, Иванъ Толевъ, Ангелъ Томчевъ, Георги Томчевъ, Димитъръ Тоневъ, Руси Тончовъ, Еню Топаловъ, Марко Турлаковъ, д-ръ Цоню Тотевъ, Атанасъ Тричковъ, Стоянъ Трифионовъ, Апостолъ Урумовъ, д-ръ Йосифъ Фаденхехтъ, Хаймъ Фархи, Петъръ Филевъ, Антонъ Франгя, Христо Хаджиевъ, Боянъ Хаджиевъ, Аптараманъ Хасановъ, Мехмедъ Хасановъ, Георги Хънковъ, д-ръ Т. Хинковъ, д-ръ Андрей Ходжовъ, Георги Христордовъ, Димитъръ Христовъ, Станко Христовъ, д-ръ Стефанъ Христовъ, Христо Цаневъ, Ламби Цанковъ, Найчо

Цановъ, Атанасъ Цачевъ, Филипъ Цвѣтковъ, Стефанъ Цоневъ, Гавраилъ Цонковъ, д-ръ П. Цончевъ, Димитъръ Цѣновъ, Нено Чакъровъ, Петъръ Черневъ, Дончо Чиликовъ, Курти Чолаковъ, Панайотъ Чорбаджиевъ, Иванъ Шамарджиевъ, Георги Шиваровъ, Никола Шивачевъ, Петъръ Шипковъ, Геора Шойлевъ, Алексн Щеревъ, Янко Щеревъ, Димитъръ Яблански, Маринъ Янковъ, Стефанъ Янколовъ и Илия Януловъ.

Прѣдседателъ: (Звъни) Отъ подаденитѣ гласове г. Михаилъ Маджаровъ е получилъ 317 гласа, слѣдователно е избранъ, и г. Иванъ Пѣевъ — 299, който сжщо е избранъ.

Обявявамъ, прочее, г. г. Михаилъ Маджаровъ и Иванъ Пѣевъ избрани за подпрѣдседатели на V-то велико Народно събрание. (Бурни ржкоплѣскания отъ дѣсницата) (Г. г. М. Маджаровъ и И. Пѣевъ заематъ мѣстата си)

М. Маджаровъ: Г. г. народни прѣдставители! Позволете ми да ви поблагодаря за този вотъ, който вие дадохте за мене и съ който ме облѣкохте съ едно звание, което заслужава да бѣде гордостъ на всѣки единъ българинъ. Азъ не бихъ могълъ друго-яче да отвърна за това високо довѣрие, освѣня, когато ми се падне случай да ржководя дѣлата на това високо Събрание, да се ржководя само отъ единствената мисль на безпристрастие и правда, безъ да гледамъ на коя партия и течение принадлежи ораторътъ.

Отъ дѣсницата: Браво! (Ржкоплѣскане)

М. Маджаровъ: И като вѣрвамъ, че въ тая задача ще намѣря пълната ваща подкрѣпя, г-да, азъ се надѣвамъ, че ние ще можемъ да свършимъ тая висока задача, която ни е повѣрилъ българскиятъ народъ, съ миръ, и любовъ, за да заслужимъ неговото довѣрие. (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата)

И. Пѣевъ: Г. г. народни прѣдставители! Имамъ незаслужената слава, че обичамъ да се закачамъ съ всѣкиго и съ всички. Благодаря ви извънредно много, дѣто ми направихте тая голѣма честъ, като ме поставихте на едно мѣсто, отдѣто ще се постарая да докажа, че мога да бѣда толерантенъ къмъ всѣкиго и къмъ всички.

Отъ дѣсницата: Браво! (Ржкоплѣскане)

Прѣдседателъ: Пристъпваме къмъ изборъ на секретари.

Бюрото прѣдлага да се избераатъ за секретари 18 души и то съ явно гласоподаване, по прѣдложение на бюрото, както е била досега традицията. Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ това прѣдложение, да си вдигнатъ ржката. (Всички вдигатъ) Приема се.

Бюрото прѣдлага за секретари: г. д-ръ Никола Радевъ, . . .

Обаждаатъ се: Приетъ.

Прѣдседателъ: Георги Николовъ, . . .

Обаждаатъ се: Приетъ.

Прѣдседателъ: д-ръ Борисъ Вазовъ, . . .

Обаждаатъ се: Приетъ.

Прѣдседателъ: Д-ръ Касжровъ, . . .

Обаждаатъ се: Приетъ.

Прѣдседателъ: Атанасъ Буровъ, . . .

Обаждаатъ се: Приетъ.

Прѣдседателъ: Стоянъ Русевъ, . . .

Обаждаатъ се: Приетъ.

Прѣдседателъ: Илия Бобчевъ, . . .

Обаждаатъ се: Приетъ.

Прѣдседателъ: Д-ръ Георгиевъ, . . .

Обаждаатъ се: Приетъ.

Прѣдседателъ: Г. Исмаилъ Екмекчи Алиевъ, . . .

Обаждаатъ се: Приетъ.

Прѣдседателъ: Г. Харалампи Вълчановъ, . . .

Обаждаатъ се: Приетъ.

Прѣдседателъ: Г. Димитъръ Страшимировъ, . . .

Обаждаатъ се: Приетъ.

Прѣдседателъ: Г. Илия Георговъ, . . .

Обаждаатъ се: Приетъ.

Прѣдседателъ: Г. Стефанъ Калчевъ, . . .

Обаждаатъ се: Приетъ.

Прѣдседателъ: Г. Василь Николовъ, . . .

Обаждаатъ се: Приетъ.

Прѣдседателъ: Г. д-ръ Кжнчо Милановъ, . . .

Обаждаатъ се: Приетъ.

Прѣдседателъ: Г. Ванко Георгиевъ, . . .

Обаждаатъ се: Приетъ.

Прѣдседателъ: Г. Панайотъ Чорбаджиевъ, . . .

Обаждаатъ се: Приетъ.

Прѣдседателъ: И г. Илия Януловъ.

Обаждаатъ се: Приетъ.

Прѣдседателъ: Ще пристѣпимъ къмъ изборъ на квестори. Бюрото прѣдлага да има шесть квестори и изборътъ имъ да стане по явно гласоподаване и по прѣдложение на бюрото.

Обаждаатъ се: Прието.

Прѣдседателъ: Които г. г. народни прѣдставители приематъ това прѣдложение, да си вдигнатъ ржцѣтъ. (Всички вдигатъ) Приема се.

И тъй, бюрото прѣдлага г. Константина Кръстевъ, . . .

Обаждаатъ се: Приетъ.

Прѣдседателъ: Г. Никола Козаревъ, . . .

Обаждаатъ се: Приетъ.

Прѣдседателъ: Г. Стефанъ Пипевъ, . . .

Обаждаатъ се: Приетъ.

Председателът: Г. Стефанъ Лафчиевъ, . . .

Обажда се: Приетъ.

Председателът: Г. Емануилъ Начевъ, . . .

Обажда се: Приетъ.

Председателът: И г. Георги Кюмюревъ.

Обажда се: Приетъ.

Председателът: Пристъпваме къмъ слѣдующата точка отъ дневния редъ — опрѣдѣляне по кой правилникъ да се ръководи великото Народно събрание. Има думата г. министъръ-председателъ.

Министъръ-председателъ И. Гешовъ: Г. г. народни представители! Отъ името на Министерския съветъ, азъ ви предлагамъ да се ръководимъ по правилника на послѣдното XIV-то обикновено Народно събрание. Този правилникъ, г-да, непрѣмънно трѣбва да се приеме приврѣмнено, защото безъ правилникъ никое Събрание не може да функционира.

Сега, слѣдъ това приврѣмнено приемане, поражда се въпросъ, дали той трѣбва да се приеме и окончателно за прѣзъ цѣлата сесия на великото Народно събрание. Това Министерския съветъ остава вамъ, г. г. народни представители, да рѣшите, но той мисли, че, за да се спести врѣме, желателно е да остане той като правилникъ на великото Народно събрание прѣзъ цѣлата му сесия.

Освѣтъ спестяването на врѣмето, г-да, той се прѣпоръчва вамъ и като единъ правилникъ, изработенъ отъ една демократическа камара, и който съдържа доста либерални постановления относително дебатитѣ.

Вие, разбира се, може да не приемете това наше предложение, можете да се произнесете, че трѣбва новъ правилникъ и въ такъвъ случай трѣбва да се избере една комисиия, която да изработи единъ проектъ за правилникъ, който да се разисква тукъ, и въ края на крайщата мене ме е страхъ, че проектътъ, който ще се изработи, едва-ли ще бѣде по-добъръ отъ оня, който ние ви прѣпоръчваме да приемете сега.

Г. г. народни представители! Вамъ остава сега да рѣшите, дали ще се избере комисиия за изработването на новъ правилникъ или да се ръководимъ прѣзъ цѣлата сесия на V-то велико Народно събрание отъ правилника на XIV-то обикновено Народно събрание.

Председателът: Прѣди да дамъ думата на господата, които сж я поискали, искамъ да провѣря, дали съмъ записалъ имената на всички: (Чете) „Г. г. Стамболийски, Добриновичъ“, други не видѣхъ. (Мнозина народни представители искатъ думата) **Който** искатъ думата, ще моля да си обаждаатъ името, защото не мога да ги видя.

Има думата г. Александъръ Стамболийски.

А. Стамболийски: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Излизамъ на трибуната, не да говоря надълго, а да бѣда чутъ и разбранъ; асж и въпросътъ, който се поставя на разглеждане, не изисква по-обширно говорене. Вчера г. министъръ-председателъ, когато говорѣше за дневния редъ на днешното засѣдание, спомена: „или, казва, трѣбва да изработимъ новъ правилникъ, или трѣбва да възприемемъ онзи на XIV-то обикновено Народно събрание“. Азъ си помислихъ, па и мнозина отъ васъ си помислиха, че фразата „да се приеме правилника на XIV-то обикновено Народно събрание“ е една фраза отъ лошо или несполучливо съчетание на думи,

една фраза, която не изразява мисълта на министъръ-председателя. Сега, обаче, когато той повтори тази си мисълъ и я повтори въ по-категорична форма, когато той апелира къмъ васъ да възприемете предложението му, щото правилникътъ на XIV-то обикновено Народно събрание да се приеме, като правилникъ и на V-то велико Народно събрание, азъ разбирамъ, че той вече сериозно поддържа тази си мисълъ и заслужава да се каже нѣкоя и друга дума по предложението му.

Г. г. народни представители! Когато чувамъ тази фраза отъ г. министъръ-председателя, веднага ми дохожда на умъ онуй бурно засѣдание на XIV-то обикновено Народно събрание, въ което вземахме участие нѣколко души, между които бѣше и г. Теодоровъ, членъ отъ сегашния кабинетъ. И тогава демократическата камара искаше да послѣдва примѣра на бившето стамболовистеско правителство, което въ XIII-то обикновено Народно събрание прие единъ правилникъ, въпрѣки всѣкакви парламентарни правила и форми. Тогава ние всички се противопоставихме на този начинъ на законодателстване и благодарение опозицията, която оказахме, демократическото правителство спрѣ; то не посмѣ да върви по стѣпките на стамболовиститѣ. Менѣ ми е чудно, г-да, защо стариятъ общественъ дѣецъ, стариятъ парламентаръ г. Гешовъ, министъръ-председателъ сега, иска да се повърне и да върви по стѣпките на ония, които той не единъ път е осждавалъ. Може-би, г. министъръ-председателю, правилникътъ на XIV-то обикновено Народно събрание да е единъ истински демократически правилникъ, може да е единъ добъръ правилникъ за обикновено Народно събрание, но Вие трѣбва да знаете, и знаете, че мнозинството отъ г. г. народнитѣ представители сж нови хора, които и не сж чели този правилникъ, па и да сж стари, това още не значи, че ние трѣбва да прѣнебрѣгнемъ парламентарнитѣ правила, ония правила, които сж приети при всѣко едно законодателстване. Ние не можемъ да приемемъ този правилникъ изцѣло и безъ тѣзи изисквания на парламентарния редъ, безъ да се е образувала комисиия, която да го е прѣгледала и безъ той да мине на второ и трето четене. Ние, както тамъ, така и тукъ, сме законодатели. Ето защо азъ ще ви моля, г. г. народни представители, да не започнете още отсега съ единъ начинъ, който много злѣ ще говори за болшинството. Азъ ще ви моля да изгубимъ нѣколко дена, но да приготвимъ единъ добъръ правилникъ. Не забравяйте, че стариятъ правилникъ, правилникътъ на XIV-то обикновено Народно събрание, съдържа такива лоши положения, които ще обвържатъ рѣшитѣ и на васъ, и на насъ да се изкажемъ по една толкова деликатна и сѣдбоносна за България материя.

Азъ си спомнямъ протеста на г. Теодорова, когато разисквахме законопроектъ за дневния редъ на великото Народно събрание. Понеже въ правилника имаше ограничение на говора, въ смисълъ, щото единъ депутатъ да не може да говори повече отъ два часа, мнозина отъ насъ настояваха да се изкажатъ така, както трѣбва, и когато на г. Теодорова отнеха думата, той каза: „Вие тукъ ми отнемате думата по силата на единъ вашъ глупавъ правилникъ, но тамъ не можете да ми я отнемете. Когато отидемъ тамъ, въ великото Народно събрание, ще имаме свободата да се изкажеме обширно.“

Н. Козаревъ: Не е казалъ такова нѣщо. И азъ бѣхъ тамъ.

В. Георгиевъ: Каза.

Председателът: Спокойствие, г-да.

А. Стамболийски: Азъ моля г. Теодорова да повтори тѣзи думи.

Г. г. народни прѣдставители! Азъ се надѣя, че г. Теодоровъ и всички стари борци противъ личния режимъ ще ме подкрѣпятъ сега, че тѣ пакъ ще стоятъ на постовѣтъ си и нѣма да слѣдватъ традицията на бившитѣ сурови котерийни режими.

Г. г. народни прѣдставители! Вчера, когато г. д-ръ Даневъ, нашиятъ уважаемъ прѣдседателъ, благодарилъ за честта, която му даде народното прѣдставителство, каза: „Ще се постарая да запазя свободата на словото“. Ние благодаримъ на г. Данева за тая му декларация. „Свободата на словото“, тя е толкова мила за васъ и десетъ пѣти по-мила за насъ, опозиционеритѣ. Ние, сѣдѣйки отъ натурата на г. Данева, отъ неговата обществена дѣйностъ, надѣваме се, че той ще употреби всичкитѣ си усилия да изпълни тази декларация. Но свободата на словото не може да се запази чрезъ неговитѣ и наши усилия, ако тя нѣма фундаментъ, ако нѣма нѣкаква реална подпорка, а тази реална подпорка е вътрѣшниятъ правилникъ за Народното събрание. Всички усилия да се запази свободата на словото ще останатъ суетни, ако вие възприемете единъ правилникъ по незаконенъ начинъ, единъ правилникъ, който ограничава свободата на словото. А азъ твърдя, че правилникътъ на демократическата камара ще напакостни на мнозина да се изкажатъ свободно. Правилникътъ на XIV-то обикновено Народно събрание може-би да е най-добъръ сравнително всички правилници, обаче този правилникъ не трѣбва да се възприема въ всичкитѣ свои положения за великото Народно събрание. Азъ по-друго-яче разбирамъ обстановката, въ която се намираме. Азъ мисля, че тукъ именно, че сега именно е моментътъ ние да си развѣржемъ рѣцѣтъ, да се измѣкнемъ изъ рамкитѣ на всички ограничения, идящи отъ разни правилници и да изкажемъ онова, което вълнува насъ, което вълнува българския народъ. Азъ прѣдождамъ, че, ако ние не съставимъ единъ добъръ правилникъ, засѣданията на камарата ще бѣдатъ придружени съ сътресения, въпрѣки желанията на бюрото да запази тази свобода. Азъ прѣдождамъ, че ще стане това. Кое ми дава основание? Вчерашната ваша постѣпка, която азъ считамъ единъ парламентаренъ скандалъ.

С. Русевъ: Вие нѣмате право да говорите, Вие не сте политическа партия. Вие сте . . .

Вълчо Георгиевъ: Ние и вие сме сѣ едно.

Прѣдседателътъ: Спокойствие, г-да.

П. Теодоровъ: Парламентаренъ скандалъ е, когато една група не зачита другитѣ, които съставляватъ % отъ Събранието. Вие говорите за парламентаризмъ, а искате да тероризирате болшинството. Тогазъ не се сърдете, ако вземемъ да ви тъпчемъ.

А. Стамболийски: Г-да! Азъ благодаря на онѣзи, които ме прѣкъснаха, защото потвърждаватъ моята мисль, моето прѣдубѣждение, моето пророкуване.

Отъ земледѣлската група: Вѣрно! (Тропане отъ дѣсницата)

А. Стамболийски: Азъ благодаря. Нѣма нужда отъ повече доказателства. Ето единъ живъ примѣръ, който вчера се показва и сега се повтаря.

Прѣдседателътъ: Избѣгвайте, г-да, това тропане: то не е прилично за великото Народно събрание.

Я. Сакъзовъ: То иде отъ дѣсницата, г. прѣдседателю.

Отъ дѣсницата: Вие ни дадохте примѣръ.

Вълчо Георгиевъ: Ние не сме тропали.

А. Стамболийски: Постѣпката на болшинството спрямо меншеството не говори добръ.

Н. Константиновъ: Говорете по правилника.

Прѣдседателътъ: Г. Стамболийски! Не можете ли да избѣгнете това и да говорите по въпроса?

А. Стамболийски: Тѣкмо по въпроса говоря.

Когато азъ бѣхъ натоваренъ отъ земледѣлската група, отъ социалистическата и отъ радикалската да изкажа единъ тѣкмо наврѣмененъ протестъ противъ единъ произволъ, противъ едно потѣпване на конституцията . . .

Прѣдседателътъ: Туй нѣма нищо общо съ въпроса . . .

А. Стамболийски: . . . въ лицето на министерството и въ лицето на онзи вдѣховителъ на личния режимъ, противъ който мнозина отъ васъ до вчера се бориха, вие протестирахте, вие негодувахте и сега негодувате.

Прѣдседателътъ: Г. Стамболийски! Когато говори прѣдседателътъ, Вие трѣбва да слушате. Азъ Ви напомнямъ, че нѣмате право да се отнасяте къмъ държавния глава по този начинъ.

А. Стамболийски: А-а-а, тѣй разбирате Вие въпроса.

Д-ръ П. Джидровъ: Имаме право да говоримъ тѣй, защото нѣмаме правилникъ.

А. Стамболийски: Тѣкмо затуй ние ще искаме единъ правилникъ, г. прѣдседателю, за да Ви съдадемъ единъ редъ, по който да се водите, единъ правилникъ, изработенъ по всички правила на парламентаризма.

С. Русевъ: Който не разбираете никакъ.

А. Стамболийски: Не ме обиждайте Вашитѣ прѣрекания, г-не.

Прѣдседателътъ: Продължавайте, г. Стамболийски.

А. Стамболийски: Г. г. народни прѣдставители! Нашиятъ протестъ вчера бѣше . . .

Н. Константиновъ: Говорете по правилника.

А. Стамболийски: . . . противъ потѣпването на конституцията.

Отъ дѣсницата: Долу! (Тропане)

А. Стамболийски: Вашето тропане създава пуждата отъ единъ правилникъ, който да ограничи не насъ, а васъ, защото ние винаги сме били сериозни и коректни.

Я. х. Атанасовъ: Сами се хвалите.

А. Стамболийски: Но материята, която е сложена тукъ, ние, въпрѣки вашитѣ протести, ще я разчепкаме и ще се изкажемъ докрай.

Н. Константиновъ: Не ни разправяйте такива работи. Говорете по правилника.

А. Стамболийски: Г. г. народни прѣдставители! Наистина, за едни властующи хора въпросъ . . .

които сѣ поставени на разглеждане, сѣ деликатни въпроси: ще се говори за князь Фердинанда, ще се говори за властотърпателача въ България; ще се говори за онзи, отъ когото зависи вашата съдба. (Тропане отъ дѣсницата)

Прѣдседателъ: Г. Стамболийски! Права Ви втори пътъ прѣдупрѣждение, да не мѣсите въ дѣбатитѣ държавния глава.

А. Коновъ: Ние за него ще говоримъ най-много, г. прѣдседателю.

Н. Пастуховъ: За това сме свикани тукъ.

А. Стамболийски: Г. г. народни прѣдставители! Азъ зачехвамъ тази материя, защото сѣщиятъ г. прѣдседателъ вчера, като благодарѣше на Събраниято, каза: „Но трѣбва да спазваме и приличието; г. г. ораторитѣ да иматъ прилични фрази“. По тѣзи фразички, тѣзи малки намеци ние съгледваме какво ще бѣде бѣдѣщото и искаме да се тури край на бѣдѣщитѣ скандали; заради туй азъ говоря, г-да. Ако вие не ни позволите да говоримъ за князь Фердинанда, за неговия режимъ, за неговото управление, ако не ни позволите да говоримъ за неговата черга, за какво тогава ще седимъ тукъ, за какво сме дошли? На-ли сме дошли да узаконимъ едно дръско посѣгателство на конституцията отъ бившия режимъ и отъ князь Фердинанда? На-ли сме дошли, г. г. народни прѣдставители, да видимъ, да-ли този човѣкъ е спазилъ клетвата, която е далъ тукъ? На-ли ще искаме смѣтка за личния режимъ, за неговото управление?

Прѣдседателъ: Г. Стамболийски! Ако продължавате още . . .

А. Стамболийски: Вие . . .

Я. х. Атанасовъ: Слушайте какво Ви казва г. прѣдседателъ.

Прѣдседателъ: Г. Стамболийски! Ако втори пътъ се докоснете до държавния глава, че той е посегналъ на нѣкакви народни права, ще Ви отнема думата. Засега втори пътъ Ви права прѣдупрѣждение.

А. Коновъ: Нѣмате право, г. прѣдседателю, да поставяте държавния глава по-горѣ отъ великото Народно събрание. То стои по-горѣ. Вие осѣрбявате великото Народно събрание, а чрѣзъ това и цѣлия народъ.

Прѣдседателъ: Права Ви бѣлѣжка, г. Коновъ, защото Вие нѣмате думата.

Нѣкой отъ дѣсницата: Дайте му валерианови капки да се успокои.

А. Стамболийски: Г. г. народни прѣдставители! Азъ не разбирамъ какво лошо съмъ казалъ за държавния глава, за да се тревожите.

Н. Константиновъ: Говорете по правилника.

А. Стамболийски: Азъ говоря за правилника, но азъ говоря и за фразитѣ на г. прѣдседателя, азъ говоря и за вашитѣ прѣбреканья.

Н. Константиновъ: Тѣ не сѣ на дневенъ редъ.

А. Стамболийски: Ако Вие мислите, че не би трѣбвало да се споменава името на държавния глава, нашата роль, нашата работа е свършена, г-да.

Н. Константиновъ: То не е на дневенъ редъ; прѣвликътъ е на дневенъ редъ.

А. Стамболийски: Ние искаме този правилникъ да ни даде пълна свобода да се изкажемъ.

Н. Константиновъ: Ще Ви дадемъ.

А. Стамболийски: Ние смѣтаме, че като прѣдставители въ великото Народно събрание стоимъ по-горѣ отъ князь Фердинанда. (Ржкоплѣскане отъ земледѣлската група и крайната лѣвица)

Отъ дѣсницата: Долу! (Тропане)

А. Стамболийски: Ако вие чрѣзъ вашия правилникъ и чрѣзъ вашитѣ протести не ни дадете свободата да се изкажемъ тукъ, да изкажемъ народнитѣ желанья, народната воля ще се прояви другадѣ; но тогазъ, когато се прояви така, както вие правите, това ще бѣде катастрофа и за васъ и за князь Фердинанда. (Ржкоплѣскане отъ земледѣлската група)

Нѣкой отъ дѣсницата: Какво казахте по правилника? Нищо.

Прѣдседателъ: Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

Министъръ Т. Теодоровъ: Г. г. народни прѣдставители! На дневенъ редъ е поставенъ само въпросътъ, кой правилникъ да се избере за ръководство на нашитѣ работи въ великото Народно събрание. Азъ мисля, че и благоприличието и достойнството на всинца ни изисква да почитаме мѣстото, въ което засѣдаваме, въ което сме пратени еднакво отъ българския народъ, съ еднакви права и да не унижаваме това мѣсто, като . . .

Д-ръ П. Джидровъ: Г. Теодоровъ! Защо сѣ така ни учатъ отъ тази маса?

Министъръ Т. Теодоровъ: Моля Ви, г. д-ръ Джидровъ, да не ме прѣкъсвате, защото е неприлично да се прѣкъсва единъ ораторъ отъ когото и да бѣде, билъ министъръ или депутатъ. Това е първото правило, което трѣбва да пазимъ всички. И азъ вземамъ думата да апелирамъ къмъ всички въ великото Народно събрание да покажатъ велико търпѣние, велика търпимостъ едни къмъ други и къмъ мнѣнията на всички, и главно велико уважение къмъ конституцията, къмъ законитѣ на страната и къмъ достоинството на мѣстото, въ което засѣдаваме.

Д-ръ П. Джидровъ: Съгласни сме.

Министъръ Т. Теодоровъ: Това моля. И понеже вземамъ думата . . .

И. Януловъ: Вие потѣпкахте вчера конституцията.

Министъръ Т. Теодоровъ: Вижте колко сте търпливи. Азъ не казахъ досега нищо, което да засѣга Вашата група или избирателитѣ Ви, или Вашата личностъ, а Вие бързате да ме прѣкъсвате. Говорите за тероръ, че Ви отнематъ думата, а при първата дума, съ която единъ министъръ апелира къмъ Вашето и на всички народни прѣдставители търпѣние, Вие не го оставяте да апелира къмъ тия хубави чувства.

Я. Сакъзовъ: Нѣма хармония между думитѣ и дѣлата Ви. (Ржкоплѣскане отъ лѣвицата)

Министъръ Т. Теодоровъ: Какво е това? Защо ме прѣкъсват? Кого отъ васъ докачихъ, за да трѣбва двама социалисти да ме прѣкъсватъ? Искате да ме лишите отъ думата ли? Искате да ми наложите Вашата воля ли? Това ли е Вашата конституция, това ли сѣ правата на народа, които Вие почитате.

Я. Санжовъ: Казваме само, че нѣма хармония между думитѣ и дѣлата Ви.

Министъръ Т. Теодоровъ: Г-да! Позволете да имамъ толкозъ права, колкото и вие, и да мога да се защитя отъ вашитѣ прѣкъсвания.

Правилникътъ, г-да, е нищо и авторитетътъ на прѣседателя ще бѣде малко нѣщо, ако ние сами себе си не почитаме. Ние сме длѣжни, прѣди всичко, да почитаме мнѣнието на всѣки единъ отъ насъ тукъ, билъ той отъ болшинството, билъ отъ меншинството, на която партия и течение да бѣде той, и да го изслушаме безъ прѣкъсвания, каквото и да говори той. Право на прѣседателя е да постави всѣки единъ ораторъ въ границитѣ на благоприличieto и на правилника, а ние, другитѣ, сѣ спокойствието си, сѣ хладнокрѣвieto си трѣбва да улесняваме тази задача на г. прѣседателя, защото безъ това ние нѣма да имаме редъ тукъ, ще се загуби, разумѣва се, свободата на разискванията и спокойствието ни, а отъ това ще пострада, на първо мѣсто, достоинството на туй V велико Народно Сѣбрание, което трѣбва да се покаже, че прѣвъзхожда всички прѣдшествующи и велики, и обикновени Народни Сѣбрания, прѣди всичко, сѣ благовъзпитание, сѣ политическа ръстъ на хората, които влизатъ въ сѣстава му, сѣ тѣхното лично достоинство. (Бурни ржкоплѣскания отъ дѣсницата)

Азъ мисля, че ако българскитѣ народъ е живѣлъ 33 години политически животъ и, ако е направилъ прогресъ въ материялно отношение, въ образователно отношение, въ умствено отношение, той трѣбва да покаже, чрѣзъ насъ, своитѣ избраници въ великото Народно Сѣбрание, че е порастналъ и въ нравствено отношение, въ отношение на политическо възпитание и мадростъ.

Отъ дѣсницата: Вѣрно! (Ржкоплѣскане)

Министъръ Т. Теодоровъ: Въпросътъ е, г-да, само слѣдующиятъ: какъвъ правилникъ да се избере за ръководство, да бѣде въ сила при нашитѣ занятия. Както вие чухте и отъ г. министъръ-прѣседателя, прѣдложенieto на правителството е да се избере за такъвъ правилникъ сега дѣйствующия правилникъ за обикновенитѣ Народни Сѣбрания. Ако ние утрѣ имаме XV-то обикновено Народно Сѣбрание, ние ще се ръководимъ по този правилникъ на XIV-то обикновено Народно Сѣбрание до изработването на новъ. Всѣко едно Сѣбрание, щомъ се конституира, трѣбва да има единъ правилникъ, въ който да бѣдатъ обозначени правата и длѣжноститѣ на членоветѣ въ това Сѣбрание. Това е необходимо. Безъ това не може да има редъ въ работата, безъ това не може да се гарантира никаква свобода, защото свободата на словото не се състои въ това да вика всѣки колкото може или пъкъ да псува колкото може и колкото може по-високо, а свобода да се състои въ това, всѣки единъ да си изказва мисълта по начинъ, щото да не докача никого другиго; никого да не докача: никаква човѣшка личностъ, никакво човѣшко достоинство да не нащърби; да не нащърби, слѣдователно, и своето. Такъвъ единъ правилникъ е необходимъ, всѣкога и ние сега се питаемъ: слѣдъ конституиране на бюрото трѣбва да започнемъ да работимъ, а прѣди да работимъ, по кой правилникъ ще се ръководимъ? Ние ви правимъ прѣдложение да приемете за врѣмепѣнъ правилникъ онзи на XIV-то обикновено На-

родно Сѣбрание, защо? Защото ние мислимъ, че този правилникъ прѣзъ всички перипетии, прѣзъ които е миналъ — нѣма да се спирамъ върху въпроса за изработването на този правилникъ — е сравнително най-добъръ. Не че е безукоризненъ, не че въ него нѣма недостатѣци — азъ самъ съмъ критикувалъ тѣзи недостатѣци и сега мога да ви ги призная — но затуй, защото той е най-послѣденъ, при неговото изработване се е вземалъ опитътъ на миналото и по него вече се е ръководила една камара — XIV-то обикновено Народно Сѣбрание — която минаваше за доста напѣдничавъ — сѣ криво или сѣ право — и на която днешната лѣвица даваше всички симпатии, въ всѣки случай повече, отколкото е давала на миналитѣ Сѣбрания; тѣй ми се струва — може да се лѣжа, ще ме опровергае оня, който мисли друго-яче.

Ние не прѣдлагаме този правилникъ като нѣщо окончателно, ние го прѣдлагаме, защото трѣбва да имаме сега единъ правилникъ, по който ще се дава думата, по който ще слушаме ораторитѣ, по който ще ги призоваваме на редъ, ако тѣ излѣзатъ отъ реда, и по който ще прѣкъсваме дебатитѣ. Ако въ този правилникъ има нѣкои недостатѣци, ще се прѣдложи тогава — ние тѣй разбираме нашето прѣдложение въ туй велико Народно Сѣбрание — да се поправи този правилникъ въ туй или онуй отношение; но докато стане тази поправка, докато се измѣни този правилникъ, нека той служи за ръководство, защото ние трѣбва да имаме едно ръководство. Щомъ тѣй се постави въпросътъ, азъ мисля, че г. г. ораторитѣ, които се записаха да говорятъ по този въпросъ, длѣжни сѣ да се ограничатъ само върху това. Нека си кажатъ мнѣнието, добъръ ли е да се приеме правилникътъ на XIV-то обикновено Народно Сѣбрание, или е добръ да се изработи другъ единъ сега отъ насъ, по-либераленъ, по-свободолюбивъ, ако този е несвободолюбивъ, да ни покажатъ въ какво е той недостатѣченъ и непълненъ, да ни убѣдятъ, че е нужно да се занимаемъ съ изработването на другъ цѣль правилникъ. Нека тѣ ни убѣдятъ, че въ този правилникъ има само нѣкои прѣдписания, които сѣ стѣснителни за свободата на говорене, както азъ разбирамъ мисълта на г. Стамболийски, който собствено не ни посочи недостатѣци, а се впусна въ друга една сфера — сфера само на прѣдизвикателства. Разбирамъ мисълта му, че той е противъ това, дѣто се ограничава единъ ораторъ да не говори повече отъ два часа по единъ и сѣщъ въпросъ и при второто говорене да не говори повече отъ 20 минути. Ако това разпореждане на този правилникъ той визира, азъ мисля, че ние можемъ да приемемъ правилника изцѣло и подяръ това да се направи едно прѣдложение да се измѣни единъ-си членъ отъ този правилникъ и въ това отношение да се даде възможностъ на единъ ораторъ, когато не си е довършилъ мисълта, да говори повече отъ два часа. Правителството нѣма да има нищо противъ това, стига само, разумѣва се, ораторътъ да говори по прѣдмета.

Понеже тукъ се апелира отъ г. Стамболийски за това, което азъ нѣкога съмъ говорилъ противъ този правилникъ, и това, което сега прѣдлагаме, азъ — понеже държа, па желалъ бихъ всички да постанватъ така, никога да не бѣда въ противорѣчие, нито въ дѣлата, нито въ думитѣ си сѣ онова, което съмъ говорилъ или вършилъ вчера и дѣлга да заявя, че когато при гласуване на правилника се дебатираше въ обикновеното Народно Сѣбрание въпросътъ за двучасовото говорене по правилника, азъ не се случихъ въ камарата, нѣмаме ме въ този моментъ, взехъ участие въ дебатитѣ, но по други членове на правилника, а по този членъ не можахъ да взема участие. И паметта на г. Стамболийски сигурно го мами, когато той твърди, че азъ съмъ билъ казалъ: вие сега ще приемете този правилникъ, но азъ като

отида въ великото Народно събрание, ще говоря противъ.

А. Стамболийски: Не при приемането на правилника, а по законопроекта за изменение на конституцията. Ще Ви намѣря думитѣ.

Министъръ Т. Теодоровъ: Когато се приемаше този правилникъ, за никакво велико Народно събрание не се мислѣше и, слѣдователно, азъ не можехъ да заплашвамъ демократитѣ съ великото Народно събрание. Но азъ съмъ призналъ, че ограничението да се говори два часа е едно ограничение врѣдно не за всички случаи. Тази моя мисль азъ съмъ изказвалъ често и тази мисль азъ проповѣдвамъ сега, и когато бихъ дошълъ да взема участие въ работенето на единъ правилникъ, ще се мъча да я прокарамъ — че двата часа сж недостатъчни за дебатитѣ по отговора на тронното слово въ обикновеното Народно събрание и за дебатитѣ по бюджета, а искахъ да се направи едно изключение въ тѣзи случаи и даже и по заемитѣ. Въ тѣзи три случая, когато единъ ораторъ трѣбва да обхване цѣлата политика на правителството, въ всичкитѣ ѣ проявление — вътрѣшна, гъншна и финансово-икономическа — и да подкрѣпи доводитѣ си съ факти, двата часа сж недостатъчни. Сжщо така по общитѣ дебати по бюджета, сжщо така и по гласуването на единъ заемъ, дѣто цѣлъ единъ контрактъ въ едно четене ще се приема или отхвърли, дѣто съ едно говорене ораторътъ е длъженъ да обхване въ едно четене всички членове на контракта въ всичкитѣ имъ подробности, това дѣйствително фактически въ два часа не може да се извърши. За тѣзи случаи азъ съмъ признавалъ, че правилникътъ е едно врѣдно ограничение, но никога не съмъ мислилъ, г-да, че при гласуването на единъ законопроектъ, дѣто членъ по членъ се гласува и се дава възможностъ на всѣкого одного по всѣки членъ да си изкаже мисльта, двата часа сж недостатъчни. Азъ минавамъ за единъ отъ тѣзи оратори, които се упрекуватъ, че говорятъ дълго и много, че нѣмамъ възможностъ да си изкажа мислитѣ нажко. Е добръ, азъ не съмъ почувствувалъ нужда да говоря два или повече часа никога, когато единъ законопроектъ се е гледалъ на второ четене членъ по членъ. Никога въ моята дѣйностъ като народенъ прѣдставителъ, като захранете отъ VIII-то до XIV-то обикновено Народно събрание, съ изключение само на X-то, дѣто не бѣхъ, азъ не съмъ почувствувалъ нужда да говоря повече отъ два часа по единъ членъ на нѣкой законопроектъ. Говорилъ съмъ дълго въ тѣзи случаи, за които споменахъ, и при които има нужда да се говори по-дълго. Ето каква е моята мисль. За щастие, струва ми се, ние въ туй велико Народно събрание нѣмаме да третираме такава обширна материя. Ние ще имаме да прѣгледаме — нека го кажемъ отсега — единъ законъ, който има 15 параграфа, за нѣкои измѣнения на конституцията, и всѣки единъ параграфъ ще се гласува по отдѣлно. Двата часа сж, може-би, напълно достатъчни; ако, обаче, не бѣдатъ достатъчни, азъ мисля, че и при този правилникъ г. прѣдседателъ може да има търпимостъта, както и ние всички отъ болшинството можемъ да я имаме, та когато се минаатъ двата часа, да не правимъ като г. д-ръ Ораховъ — да прѣкъсва веднага оратора: „Минаха се двата часа, спрете, г. ораторе!“ — но да остави ораторитѣ да се доизказватъ. Г-да! Никой, нито отъ страна на правителството, нито отъ страна на болшинството, нѣма желание да ви ограничава да говорите по прѣдметитѣ, които сж положени на вашето разглеждане.

Отъ дѣсницата: Вѣрно!

Министъръ Т. Теодоровъ: Ние не желаемъ да ограничимъ вашата свобода на словото тукъ, както ние не искаме да ограничимъ свободата въ врѣме на изборитѣ, и вие това много добръ знаете. (Бурни ржкоплѣскания отъ мнозинството) Ние искаме да извършимъ една обща работа, която не е на правителството, нито е на оппозицията, а една работа, която е за българския народъ и която ще трае десетилѣтия, а, може-би, и столѣтие. Ние не гледаме тѣй лако на нашата задача и не сме ние, които ще стѣсняваме свободата на говоренето. Ако не ви сж достатъчни направенитѣ по-напрѣдъ декларации отъ г. г. прѣдседателствующитѣ и отъ г. министър-прѣдседателя, вземете актъ отъ тази повторна декларация: ще имате пълна свобода да се изказвате по всички въпроси, които сж прѣдметъ на нашето разглеждане тукъ, не при едно условие, което и вие сами ще си поставите — да не излѣзете отъ границата на конституцията, отъ границата на единъ правилникъ, който ще се установи тукъ и да пазите достойнството и достойнството на мѣстото и честта на други хора, като захранете отъ избирателитѣ си, народнитѣ прѣдставители и държавния глава включително. Не мислите, както г. Стамболийски мисли, че всѣки отъ насъ тукъ е суверенъ и стои по-горѣ отъ царя и че, слѣдователно, като е суверенъ и като стои по-горѣ отъ царя, може да атакува личността му и да го направи нищо и никакво. Такава теория, такива възгледи азъ не познавамъ никѣдъ въ свѣта, въ никое благоустроено общество, никѣдъ не се поддържа такава нѣщо, никѣдъ великото Народно събрание не стои по-горѣ отъ конституцията.

Отъ лѣвицата: Стои, стои.

Министъръ Т. Теодоровъ: Това вие ще докажете съ спокойствие, а азъ ще ви опровергая; ще обсъдимъ това спокойно, безъ да се прѣкъсваме. Азъ казвамъ, че и туй велико Народно събрание е длъжно да тачи конституцията и то е подчинено на нея, както на всички закони въ страната, които не сж отмѣнени.

Отъ дѣсницата: Вѣрно! (Ржкоплѣскане).

А. Стамболийски: И е длъжно да протестира, когато други я тѣпчатъ.

Министъръ Т. Теодоровъ: Азъ не признавамъ суверени, нито държавния глава има право да се постави по-горѣ отъ конституцията и отъ законитѣ въ страната, . . .

А. Стамболийски: Той се постави вчера.

Министъръ Т. Теодоровъ: . . . нито г. Стамболийски може да се постави по-горѣ отъ конституцията и отъ законитѣ въ страната. (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата) Всички ние, като започнемъ отъ държавния глава до най-последния избирателъ, сме длъжни при работата си да пазимъ конституцията и законитѣ.

А. Коновъ: А князътъ почете ли конституцията, когато се обяви за царъ?

Прѣдседателъ: Моля Ви се, г. Коновъ!

Министъръ Т. Теодоровъ: Не само че сме длъжни да правимъ това, но въ добавъкъ вчера се кълнахме прѣдъ религия, прѣдъ Бога, прѣдъ кръста и евангелието, че въ нашитѣ трудове, въ нашата работа, въ нашитѣ дѣла ние ще пазимъ конституцията . . .

Отъ лѣвицата: Тѣй.

Т. Влайковъ: И при клетвата я нарушихте.

Министъръ Т. Теодоровъ: ... и ще почитаме царя или княза.

А. Стамболийски: Нѣма защо да почитаме княза, когато той прави клетвопрѣстъпление — той най-напрѣдъ потѣпка конституцията.

Прѣдседателъ: Г. Стамболийски! Нѣмате думата. Г-да! Ако по такъв начинъ продължавате, съгласете се, че не мога да ви запазя свободата на словото.

Министъръ Т. Теодоровъ: Азъ моля г. г. опозиционеритѣ да взематъ като елементарно правило тѣ да не прѣкъсватъ, за да не ги прѣкъсватъ послѣ другитѣ. Г-да! Ако вие претендирате, щото когато вие говорите никой да не ви прѣкъсва и се сърдите и считате, че е тероризиране, че е стѣсняване на вашата свобода, а мислите, че когато други говорятъ вие имате право да ги прѣкъсвате, съгласете се, че вие претендирате на една привилегия за себе си надъ другитѣ, които вие не можете да имате по никой начинъ нито поради числено прѣвъзходство, което нѣма значение, нито поради нѣкакво друго прѣвъзходство. Ние всички въ това отношение трѣбва да бъдемъ равни и еднакво трѣпиме единѣ спрѣмо други.

Безъ да се впускамъ, прочее, въ обсъждане на другитѣ съвършено погрѣшни мисли, които изказа г. Стамболийски по този поводъ, защото тогава и азъ ще се отвлѣка да говоря вънъ отъ прѣдмета.

Я. Санжзовъ: Вие вече се отвлѣкохте.

Министъръ Т. Теодоровъ: Азъ моля г. г. ораторитѣ, които сѣ взели думата подиръ туй, да спазятъ нужното хладнокрѣвие и спокойствие и да се произнесатъ по въпроса, който ни интересува. Като ги увѣрявамъ, че ние въ нашето прѣдложение съвсѣмъ не гонимъ цѣльта да ви ограничимъ въ вашето говорене, а гонимъ само цѣльта да запазимъ достойнството на този парламентъ, да бъде той единъ парламентъ не на скандалитѣ, а парламентъ на хладно, спокойно и патристическо обсъждане на всички поставени на дневенъ редъ въпроси. Това е нашето желание и за изпълнение на туй наше желание ние апелираме къмъ всички, защото знаемъ, че българскитѣ народъ желае това — не да обърнемъ този храмъ на народа въ една арена или ...

Нѣкой отъ дѣсницата: Звѣрилица.

Министъръ Т. Теодоровъ: ... на единъ циркъ на състезание между словоборци, които не знаятъ нито приличие, нито срамъ, а да бъде единъ дѣйствителенъ храмъ, каквото народътъ мисли, че трѣбва да бъде, каквото го желае да бъде и каквото той ще бъде. Другъ е въпросътъ ако вие, въпрѣки всички апели, които се отправятъ къмъ васъ, желаете да го прѣобърнете на кръчма. (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата)

Прѣдседателъ: Азъ ще моля господата, които има да говорятъ, да бждатъ по-къси, като иматъ прѣдъ видъ сжщността на въпроса, който се обсъжда.

Има думата г. Петъръ Папанчевъ.

П. Папанчевъ: Понеже ще говоря 15 минути, азъ имамъ право да говоря отъ мѣстото си.

Г. г. народни прѣдставители! Всѣко едно събрание дѣйствително трѣбва да си има и правилникъ.

За това ни задължава самата конституция. Какъвъ, обаче, правилникъ трѣбва да имаме въ настоящето Събрание? Г. министъръ-прѣдседателъ прѣдложи да се приеме правилникътъ на XIV-то обикновено Народно събрание; азъ мислѣхъ окончателно, обаче слѣдъ разясненията, които даде г. Теодоровъ, излиза, че прѣдложението е въ смисълъ да се приеме този правилникъ поне за нѣколко отъ първитѣ заседания. Така изразена мисълъта отъ страна на правителството, азъ мисля, че тя е приемлива, и ние трѣбва да се съгласимъ да приемемъ за първитѣ заседания да си служимъ съ правилника на XIV-то обикновено Народно събрание, защото ако речемъ да изработваме съвършено новъ правилникъ за V-то велико Народно събрание, нѣ трѣбва да прѣстанемъ да работимъ нѣколко дена — четири или пет или повече дена — докато си изработимъ правилникъ, а това положение не може да бъде допуснато. Слѣдователно, ние трѣбва да продължимъ да работимъ, а като продължимъ да работимъ, трѣбва да си служимъ съ единъ правилникъ. Конституцията ни посочва кой трѣбва да бъде този правилникъ. Врѣмениятъ правилникъ, съ който трѣбва да работимъ е правилникътъ на XIV-то обикновено Народно събрание. Прочее, така като схващамъ изказаното отъ министъръ-прѣдседателя г. Гешовъ и отъ г. Теодоровъ, азъ мисля, че едва-ли бѣше нужно да се повдига повече въпросъ за приемането или неприемането на този правилникъ.

Другъ е сега въпросътъ, трѣбва ли да приемемъ този правилникъ да бъде окончателенъ правилникъ за работата на V-то велико Народно събрание въ всички негови постановления, докато трае сесията. Менѣ ми се чини, г. г. народни прѣдставители, че въ случая трѣбва, като го приемемъ врѣменно, да поизмѣнимъ нѣколко членове. Именно азъ ще се спра върху измѣнението на чл. 18 отъ този правилникъ, който дѣйствително прави доста ограничения въ свободното изказване на всички г. г. народни прѣдставители. Не че ония, които говорятъ, не могатъ да се изказватъ свободно, по туря се прѣдѣлъ, не се дава възможностъ на всички ония господа, които биха желали да се изказватъ, да се изказватъ, защото въ този членъ не само се прѣдвижда ограничението да не може единъ прѣдставителъ да говори повече отъ два часа, което врѣме, ми се чини, въ случая е достатъчно, за да може всѣки да се изкаже, но се прѣгражда пътятъ на мнозина да могатъ да отидатъ на трибуната и отъ тамъ да изкажатъ онова, което мислятъ. Това прѣграждане се състои именно въ ограничението, което се прави, че не могатъ да говорятъ повече отъ 10 души, а пъкъ ако сѣ говорили седемъ души, извѣстенъ народенъ прѣдставителъ би могълъ да прѣдложи предложение на дебатитѣ и да отнеме възможността на всички други да се изкажатъ. Ето защо, азъ намирамъ, че правилникътъ, въ всички други свои членове, е доста либераленъ, не е ограничителенъ и би могълъ да бъде приетъ отъ всички г. г. народни прѣдставители, включително и онѣзи, които се считатъ за опозиция, съ изключение само на чл. 18, за изработването на който членъ би могло да се избере една комисия, която още днесъ да се занимава съ него, да махне ограниченията, та да се даде възможностъ въ бжджитѣ ни заседания на всички г. г. народни прѣдставители, както отъ опозицията, така и отъ болшинството, да се изкажатъ по колкото желаятъ, като спазватъ, разбира се, онова приличие и онази толерантностъ, които се изискватъ. Азъ мисля, г. г. народни прѣдставители, че понеже въпроситѣ, които ще се разглеждатъ за измѣненieto на конституцията, сѣ съдбоносни за отечеството и че, може-би, едва-ли ще има велико Народно събрание по-съдбоносно отъ сегашното, то би трѣбвало да се даде възможностъ на всички, които желаятъ, да се изкажатъ и нека

единъ денъ всѣки отъ насъ се яви прѣдъ българския народъ свободно и да може да излѣзе съ отворени очи да каже: „Това, което мислихъ, го изказахъ, а цѣлото Сѣбрание въ своята цѣлокупность рѣши както намѣри за добръ“. Нека се даде възможность на всички да изкажатъ това, което имъ тежи на душата, онова, което тѣ мислятъ, че би трѣбвало да бѣде най-добро за случая и което отговаря дѣйстви-телно на истинскитѣ интереси на българския народъ.

Прочее, азъ на свършване моля Народното сѣбрание да приеме правилника на XIV-то обикновено Народно сѣбрание, за да си служи съ него нѣколко дена, и още днесъ да си избере една комисия, която, азъ мисля, освѣтъ чл. 18 едва-ли ще има нѣщо друго да измѣни.

Прѣдседателъ: Има думата г. Христо Киселички.

Х. Киселички: (Не се чува) . . . Ето защо азъ апелирамъ къмъ г. г. народнитѣ прѣдставители да приематъ, щото правилникътъ на XIV-то обикновено Народно сѣбрание да остане въ сила въ другитѣ си членове, а относително чл. 18 да бѣде измѣненъ, така, че да се даде възможность на повече оратори да се изкажатъ.

Прѣдседателъ: Има думата г. Георги Добриновичъ.

Г. Добриновичъ: Азъ поддържамъ миѣнието на г. Папанчева относително чл. 18. Наистина великото Народно сѣбрание трѣбва да даде възможность на крайната лѣвица и на всички течения, които се намиратъ въ него, да могатъ свободно да се изкажатъ по всички онѣзи работи, които ще занимаватъ почитаемото Сѣбрание. Г. Папанчевъ прѣдложи чл. 18 да се измѣни, за да се гарантира повече свободата на всѣки ораторъ. Туй прѣдложение е право и трѣбва да се приеме отъ г. г. народнитѣ прѣдставители. Не трѣбва почитаемата лѣвица да ни обвинява, че ние сме я сѣсѣнявали. Нека си изкаже всичко, каквото има да каже; дошла е да се изкаже, нека се изкаже по всички прѣдмети, които има да се разглеждатъ, разбира се, съ всичкото приличие. Азъ смѣтамъ, че гаранцията не е само въ правилника, но повече е въ нашето възпитание, въ нашитѣ прави и въ нашата търпимост. Ако единъ ораторъ дойде на трибуната и говори прилично, не оскърбява никого, не дразни никого, азъ вѣрвамъ, че неговата свобода и при този правилникъ ще бѣде запазена. Нека говори не два часа, а и четири часа, но да не прѣдизвиква и да не оскърбява никого. Това е, казвамъ, въ нашитѣ прави, въ нашето възпитание, въ нашата търпимост. Търпимостъ трѣбва да има и почитаемата лѣвица въ случая. Но за да бѣдатъ по-спокойни господата отъ опозицията, нека се измѣни този членъ, нека бѣдатъ гарантирани повече ораторитѣ, да бѣдатъ спокойни, че тѣ ще могатъ да изказватъ своето миѣние отъ трибуната. Азъ прѣдлагамъ още нѣкои и други измѣнения.

Прѣдседателъ: Г. Добриновичъ! Не е въпросъ за измѣнение, а е въпросъ, да-ли да се ръководимъ отъ правилника на XIV-то обикновено Народно сѣбрание, или пъкъ да се изработи новъ. Разбира се, че докогато пристѣпимъ къмъ изработването на новия, трѣбва да имаме единъ приврѣмененъ правилникъ, а приврѣмененъ ще бѣде, по прѣдложението на г. министъръ-прѣдседателя, оня на XIV-то обикновено Народно сѣбрание.

Г. Добриновичъ: Азъ възприемамъ прѣдложението на г. Папанчева, да се избере една комисия, която въ кратко врѣме да направи измѣнения въ

чл. чл. 10, 18 и 21. Съ чл. 21 се ограничава числото на членоветѣ, които влизатъ въ комисията.

Прѣдседателъ: Г. Добриновичъ! Ама то не е въпросъ на обсъждане. Какво трѣбва да се измѣни, то е послѣдна работа.

Г. Добриновичъ: Чл. 21 опрѣдѣля комисията да се състоятъ отъ по 15 члена. Работата, която ще ни занимава е сериозна, заради това не трѣбва да се остави чл. 21 тъй, както е — въ комисията, която ще се занимава съ измѣнената на конституцията, да участвуватъ 15 души. Ще трѣбва да се даде възможность на повече души да участвуватъ въ тази комисия, затова числото на нейнитѣ членове, както и на комисията по проверката на изборитѣ трѣбва да бѣде най-малко 30—40 души. Като прѣдлагамъ да се приеме този правилникъ врѣменно, смѣтамъ, че трѣбва да се направятъ въ него тия измѣнения отъ една комисия въ най-кратко врѣме. Почитаемата лѣвица прѣдлага, не да се измѣни този правилникъ и не да се направятъ тѣзи поправки въ него, а да се изработи новъ правилникъ. Азъ смѣтамъ, г. г. народни прѣдставители, че ние не трѣбва да се занимаваме съ изработването на новъ правилникъ, защото това ще ни отнеме много врѣме, па и то е само една формалностъ, а работата, която прѣдстои на почитаемото велико Народно сѣбрание, не трѣбва да търпи тази формалностъ. Известно е за какво е свикано великото Народно сѣбрание и съ какво ще се занимава то; слѣдователно, съ други работи то не трѣбва да се занимава. Азъ вѣрвамъ, че, ако ние приемемъ прѣдложението на почитаемата лѣвица да се занимаваме съ изработването на новъ правилникъ, това, може-би, ще ни коства повече отъ 40—50 хиляди лева: 4—5 дена ще се занимава избраната комисия, за да изработи единъ новъ правилникъ; въ тия 4—5 дена държавата трѣбва да харчи ежедневно по 10—15 хиляди лева, а тѣ сж около 60—70 хиляди лева. (Смѣхъ)

Прѣдседателъ: Оставете, моля, тази смѣтка, г. Добриновичъ! Говорете по въпроса.

Г. Добриновичъ: Крайната лѣвица винаги вика противъ разсипничеството, а тукъ ни прѣдлага да правимъ разсипничество и да вършимъ работи, които нѣма да ни донесатъ никаква полза.

Прочее, азъ прѣдлагамъ, да се приеме приврѣменно правилникътъ на XIV-то обикновено Народно сѣбрание, като се избере една комисия, която да направи въ него тѣзи измѣнения, за които азъ споменахъ по-горѣ.

Прѣдседателъ: Има думата г. Янко Сакжзовъ.

Я. Сакжзовъ: Азъ мисля по този въпросъ да изкажемъ нѣколко трѣзви мисли, които да отговарятъ на онова положение, въ което всички сме поставени, обаче г. министъръ-прѣдседателъ ни занима съ този въпросъ по единъ начинъ, който не внесе свѣтлина. Именно, тая липса на свѣтлина накара г. Стамболийски да излѣзе и заяви прѣдъ всички васъ, че днесъ положението, въ което ние сме поставени, като народни прѣдставители, изисква една промѣна въ ония законоположения, които ще регулиратъ нашия вътрѣшенъ редъ. Г. министъръ-прѣдседателъ иска отъ насъ не само за приврѣменно ползуване да приемемъ правилника на бившата камара, но и за въ бѣдѣще.

Прѣдседателъ: Азъ мисля, че той туй е искалъ да каже.

Я. Сакжзовъ: Той може да се е корегиралъ отсетнѣ, но мисълта на г. министъръ-прѣдседателя

беше ясна — и за въ бъдеще да остане същият правилникъ, безъ да бъде дори прѣглежданъ отъ нѣкоя комисия и да бъде разглежданъ и дебатиранъ отъ камарата. За първата частъ ние всички можемъ да бъдемъ съгласни, че намъ е необходимъ единъ правилникъ, билъ той правилникътъ отъ 1901 г. на коалиционното правителство, билъ той правилникътъ на миналата камара. Тѣ еднакво, достатъчно запазватъ за приврѣменно ползуване това, което ние искаме, но веднага, още утрѣ, въ пай-късо врѣме, една комисия избрана отъ насъ, да създаде онзи правилникъ, по който ще се ръководи това велико Народно събрание. Мисълта ми е слѣдната, г. г. народни прѣдставители. Велики ние говорите, и отъ трибуната на прѣседателя и отъ министерската маса, и отъ редоветъ на народното прѣд-ставителство, говорите за съдобносното, велико значение на това велико Народно събрание. Азъ се питамъ, когато на едно обикновено Народно събрание ние даваме правото само да си създава вътрѣшния редъ, какво остава за туй велико и съдобносно Събрание? Защо то само да не си създава своя вътрѣшенъ редъ? То е компетентно и то трѣбва да бъде компетентно да си създаде този редъ и когато ще си създава този редъ, ние знаемъ по какъвъ начинъ то става: избира се комисия и тази комисия ще прѣгледа всички правилници и ще ни прѣпорѣча нѣколко точки, които сж общи въ тѣхъ, които запазватъ тъкмо туй, което намъ е най-необходимо. Прочее, азъ настоявамъ, отъ името на своитѣ другари, на вѣрвамъ и отъ името на г-лята лѣвица, щото нашето велико Народно събрание да си изработи правилникъ и ние даваме увѣреностъ, не само на г. Добриновича, който влиза въ дребни смѣтки, които сж смѣшни въ случая, а и на почитаемото правителство, че ние по никой начинъ нѣма да искаме по правилника да забавяме хора на работитѣ на великото Народно събрание. Ние ще искаме, колкото се може по-скоро, да се създаде такъвъ правилникъ, който да отговаря на нашето достоинство; по непрѣмънно ние да го изработимъ. И ако е въпросъ за достоинството на великото Народно събрание, менъ ми се чини, че тъкмо на сегашното велико Народно събрание, което нито по политическитѣ констелации, нито по значението си не мяза на миналитѣ, прилича да даде примѣръ и образецъ на нашитѣ обикновени Народни събрания, какъвъ трѣбва да бъде вътрѣшниятъ имъ правилникъ. (Ръкоплѣскане отъ лѣвицата) Забѣлжете добръ, г. г. народни прѣдставители, че вътрѣшниятъ правилникъ на единъ Народни събрания е една втора конституция за Народнитѣ събрания; тя е, именно, онази, която гарантира свободитѣ и правата на народнитѣ прѣдставители. И тукъ, когато азъ виждамъ стари познати отъ миналитѣ Народни събрания, прѣдъ мене изгъква една мисль, на която не искамъ да дамъ разширение, но на която искамъ да спра. Бивали сж моменти въ парламентарния животъ на България, когато ние, народнитѣ избраници, сме сполучвали прѣзъ щикове и жандарми да се прокарваме въ Народнитѣ събрания, и дошли въ тия свещени огради, ние не сме намирали охрана на нашитѣ права и свободи. Онова, което ние сме сполучвали всрѣдъ народа да прѣвъзмогнемъ, въ камарата често е било отнемано съ единъ несправедливъ правилникъ или съ несправедливо и незаконно отношение на прѣседателството. Ето защо, като говоримъ за престижа на днешното велико Народно събрание, ние сме длъжни сами да дадемъ велика санкция на единъ вътрѣшенъ редъ достоенъ за българскитѣ Народни събрания. Ето защо, азъ пледирамъ ние сами да си създадемъ нашия вътрѣшенъ правилникъ, слѣдъ като той бъде прѣглежданъ отъ една комисия и слѣдъ като тази комисия ни го докладва въ единъ-два дена. Слѣдъ единъ-два дена ние ще искаме отъ васъ, като болшинство, да ни да-

дете този правилникъ и също въ единъ-два дена ще искаме да го прокараме — даваме ви тази дума — за да можемъ да прѣвминемъ къмъ оная материя, за която сме свикани. Ето защо, г. г. народни прѣд-ставители, азъ ви моля, щото първо, да приемемъ приврѣменно правилника на миналата камара, като се даде възможностъ да бъдатъ застъпени въ комисията всички направления, и второ, слѣдъ това, въ единъ-два дена, избраната отъ васъ комисия, да прѣдстави единъ правилникъ, изработенъ възъ основа на досегашнитѣ правилници, може-би, възъ основа на правилника на миналата камара и въ нѣколко дена да го приемемъ, та послѣ да взѣемъ въ оная материя, която сме повикани тукъ да разгледаме.

Прѣседателъ: Има думата г. Найчо Цановъ.

Н. Цановъ: Г. г. народни прѣдставители! Менъ ми се виждатъ чудни тѣзи прѣдложения, които се правятъ отъ страна на г. министъръ-прѣседателя. Ако е въпросъ да бъдемъ пазители на конституцията, дотогава, докогато ние не измѣнимъ нѣкои отъ нейнитѣ постановления, мисля, че, относително вътрѣшния редъ за работитѣ въ великото Народно събрание, ние трѣбва най-строго да спазваме и почитаме нашата конституция и общия редъ на парламентаризма въ всички държави. Не може едно велико Народно събрание да отиде съ единъ вотъ, ако то тачи своето достоинство, достойнството на нацията, която го е изпратила тукъ, не може съ единъ вотъ само да каже: приемаме да работимъ по правилника, изработенъ отъ XIV-то или друго обикновено Народно събрание, защото, споредъ чл. 147, въ свѣрзка съ чл. 104 отъ нашата конституция, първото нѣщо, което трѣбва да направи великото Народно събрание, е да се занимае съ изработването на своя вътрѣшенъ правилникъ. И хубаво забѣлжи г. Сакъзовъ: „Г. г. прѣдставители! Недѣйте да скъпимъ врѣмето, което ще изгубимъ за изработване на вътрѣшния правилникъ въ нашето велико Народно събрание, защото само отъ неговитѣ постановления ние или ще издигнемъ великото Народно събрание на оная висота, на която то трѣбва да стои или съ него ние ще го понижимъ до неуздаваемостъ“. Правилницитѣ за реда въ обикновенитѣ и великитѣ Народни събрания сж най-важни за защита свободата на словото въ една държава и затова въ много държави — това го знае много добръ г. министъръ-прѣд-седателъ — правилникътъ за вътрѣшния редъ стои написанъ въ самата конституция. Защо? Защото свободата на словото въ Народното събрание е едно отъ най-високитѣ права на народа чрѣзъ неговото прѣд-ставителство. Намъ ни се казва да вземемъ за приврѣмененъ правилникъ она на XIV-то обикновено Народно събрание. Защо, г. г. народни прѣдставители? Защо на XIV-то обикновено Народно събрание? Защото билъ по-либераленъ. Ами азъ ще ви кажа още по-либераленъ правилникъ — правилникъ, при изработването на който е участвувалъ като прѣд-седателъ на комисията почитениятъ днесъ шефъ на правителството, г. Иванъ Гешовъ. Ако искате да приемемъ приврѣмененъ правилникъ, по който да се ръководятъ засѣданията ни, докогато се изработи окончателенъ правилникъ, азъ отъ моя страна бихъ молилъ да приемемъ, именно правилника отъ 1901 г., правилникъ, изработенъ отъ коалиционната камара на прогресисти и демократи, правилникъ, изработенъ подъ прѣседателството и просвѣтеното съдѣйствие на г. министъръ-прѣд-седателя Иванъ Евстратиевъ Гешовъ. Но азъ казвамъ, г. г. прѣдставители, че и това ние не трѣбва да правимъ. Първата работа, която трѣбва да извършимъ, е да изберемъ комисия и тази комисия ще разгледа правилника на XIV-то обикновено Народно събрание, правилника на XI-то и много други правилници; мо-

жемъ да вземемъ, напр., правилника на IV-то велико Народно събрание или пъкъ на I-то велико Народно събрание. Защо непременно да вземемъ правилника на XIV-то обикновено Народно събрание. Г-да! Утрѣ тази комисия може да дойде да ни занимае съ тѣзи въпроси, защото ние имаме вече материяли, имаме основа за обекждане на единъ правилникъ. И мисля, че тази комисия, ако се ръководи отъ началото, да се даде право на народното прѣдставителство да се изказва свободно, особено, когато въ България сѫ поставени на разглеждане въпроси отъ такава важностъ, ще има прѣдъ очи да се запази всичката свобода на словото въ великото Народно събрание. Това трѣбва да има прѣдъ очи комисията.

Г-да! Понеже тукъ се повдигна единъ въпросъ, азъ смѣтамъ, че трѣбва да кажа двѣ думи по него. Когато комисията ще обекжда какъвъ правилникъ, какъвъ редъ на засѣданията трѣбва да бъде въведенъ въ великото Народно събрание, ще трѣбва да се позволи на народнитѣ прѣдставители отъ V-то велико Народно събрание, да обекждатъ свободно всички въпроси, защото великото Народно събрание е органътъ, който стои надъ всички органи въ страната, защото то е изразъ на суверенитета на българския народъ. (Ръкоплѣскане отъ лѣвицата) Азъ съмъ да почитаме конституцията и, ако вие се обръщате къмъ насъ за почитане на конституцията, белкимъ намъ ще се запрѣти да кажемъ: кой ни позволява да почитаме конституцията? Този ли, който бѣ клетвопрѣтжипниъ? (Ръкоплѣскане отъ лѣвицата)

Прѣдседателъ: (Звъни) Моля, г. Цановъ.

Н. Цановъ: И не ще ли имаме право да кажемъ това, когато ще искате да санкционираме нѣща, които прѣдварително сѫ вземени по единъ противоконституционенъ начинъ? Ето защо, г. г. народни прѣдставители, азъ заключавамъ по този въпросъ по слѣдния начинъ: никакъвъ приврѣмененъ правилникъ не трѣбва да ни ръководи засѣданията, а още днесъ ние трѣбва да се занимаемъ съ въпроса, като изберемъ една комисия, която да заставимъ още утрѣ да ни докладва своя проектъ и други денъ да бждемъ готови съ единъ правилникъ. Ето, това положение е достойно за едно велико Народно събрание, на което сѫ поставени за разглеждане такива съдебноосни въпроси.

Я. Сакъзовъ: Ние се съгласяваме съ прѣдложението на г. Найча Цановъ.

Прѣдседателъ: Има думата г. Димитъръ Драгиевъ.

Д. Драгиевъ: (Отъ трибуната) Макаръ да дохождамъ на трибуната, и азъ, като нашия другаръ г. Стамболийски, ще бжда твърдъ кратъкъ. Ида на трибуната съ надежда, че, говорейки отъ тукъ, ще бжда по-лесно чутъ. Г. министъръ-прѣдседателъ още въ вчерашното засѣдание повдигна въпроса за правилникъ. И вчера и днесъ за мене поне не бѣ достатъчно ясна неговата мисль: дали той прѣдлага, сегашното велико Народно събрание приврѣменно да възприеме да се ръководи по правилника на XIV-то обикновено Народно събрание или завинаги, до неговото закриване. И вчера, и днесъ, казвамъ, това за мене не се уясни. Азъ мисля, че съ прѣдложението на г. министъръ-прѣдседателя, макаръ и сторено съ добра нѣль, не ще можемъ да се съгласимъ. Монѣ съображения сѫ слѣднитѣ. Вътрѣшниятъ правилникъ както на обикновеното, така и на великото Народно събрание, това не е едно обикновено прѣдложение, не е една обикновена резолюция, а е единъ законодателенъ актъ, който не може да мине прѣзъ Събранието, освѣтъ по прие-

тия парламентаренъ редъ, освѣтъ по единъ начинъ, по който правимъ всички закони, било въ великитѣ, било въ обикновенитѣ Народни събрания. Ако разгърнемъ послѣдната страница на правилника, който г. министъръ-прѣдседателъ ни прѣпорѣчва да приемемъ, ще видите, че неговиятъ чл. 103 гласи така: (Чете) „Настоящиятъ правилникъ може да се допълни и измѣня, ако една четвъртъ отъ присѣствующитѣ прѣдставители въ едно засѣдание на Събранието внесатъ проектъ за това. Такова прѣдложение се напечатва и разгледва отъ Събранието по реда, опрѣдѣленъ за разгледване на законопроектитѣ.“

Този правилникъ на обикновеното Народно събрание, както и всѣки другъ такъвъ, по този начинъ се е приемалъ — прѣзъ три четения, за да може народното прѣдставителство при пълното освѣтление на работата да се произнесе. Азъ мисля, че ако възприемемъ прѣдложението на г. министъръ-прѣдседателя въ тази именно мисль, да се водимъ по правилника на XIV-то обикновено Народно събрание, дотогазъ, докогато траятъ засѣданията на V-то велико Народно събрание, ние бихме дрзко прѣстѣпили общеприетия редъ за законодателстване, както въ обикновенитѣ, тъй и въ великитѣ Народни събрания. Спомнямъ си сега, че прѣзъ извънредната сесия на XIV-то обикновено Народно събрание, прѣзъ 1908 г., демократическото ужъ, тогава, правителство, когато дойде редъ да се говори за правилника на XIV-то обикновено Народно събрание, пакъ по сѣция този начинъ се мѣчеше да прокара правилника на VII-то обикновено Народно събрание. Тогазъ г. Теодоровъ прѣвъ и азъ слѣдъ него, говорихме, че правилникътъ на VII-то обикновено Народно събрание е възстановенъ отъ XIII-то обикновено Народно събрание не по общоприетия парламентаренъ редъ, а контрабанда. Мисля, г. Теодоровъ ще си спомни това; той поддържаше тази мисль тогава и мисля, че и сега не ще да я отрицае. Та и г. Теодоровъ, и моя скромна милость твърдѣхме тогава, че начинътъ, по който XIII-то обикновено Народно събрание, съ едно прѣдложение отъ тогавашния министъръ-прѣдседателъ, е отхвърлило единъ правилникъ на XI-то и е възприело другъ на VII-то само съ едно вдигане на рѣка, е начинъ контрабанденъ, що не възвишава, а понижавя достойнството на парламента, който така рѣшава. И азъ, и г. Теодоровъ настояхме тогава, че това рѣшение на XIII-то обикновено Народно събрание не е задължително за XIV-то обикновено Народно събрание и че за него е въ сила правилникътъ отъ XI-то обикновено Народно събрание. Ако тѣзи мисли можеха да се изкажатъ тогава, азъ мисля, че съ не по-малко основание можемъ да ги изкажемъ и тукъ, когато се касае да ни се прѣдлага, ние, великото Народно събрание, съ едно вдигане на рѣка да приемемъ единъ правилникъ на обикновеното Народно събрание. Азъ мисля, че това би унизило достойнството на парламента, защото би се почнало да се законодателствува по единъ начинъ противоконституционенъ, по единъ начинъ, който г. Теодоровъ и азъ, като осаждахме нѣкога, наричахме го контрабанденъ.

Но има и други съображения, г. г. народни прѣдставители, които не позволяватъ, щото ние днесъ, съ едно вдигане на рѣка, да приемемъ този правилникъ. Казахъ: правилникъ — това е законъ. Когато ние ще законодателствуваме, трѣбва да законодателствуваме при пълно освѣтление, при пълно знание на материята, за която ще вдигаме рѣка. Азъ вѣрвамъ, че г. г. народнитѣ прѣдставители въ краткото врѣме, отъ което сѫ тука и при другата работа, която имъ прѣдстои до този часъ, макаръ правилникътъ да имъ се раздаде снощи . . .

Отъ лѣвицата: Не е раздаденъ даже на всички.

Д. Драгиевъ: Чувамъ гласове, че даже не е раздаденъ на всички. Раздаденъ е само на нѣкои, па и на тѣзи, на които е раздаденъ, вѣрвамъ, че, понеже сж уморени отъ дългото патуване и не сж спали нѣколко ноци, не сж успѣли да го прочетатъ. Ще бѣде нѣщо изнасилено, ще бѣде много жестоко, г. г. народни прѣдставители, да се иска отъ насъ и отъ васъ, да вдигнемъ рѣка за единъ правилникъ, за единъ законъ отъ нашия вѣтрѣшенъ, тъй да се каже, характеръ, за единъ законъ, който един не сж прочели, а други не сж го полипнали даже въ рѣка

Освѣтъ това, г. финансовиятъ министъръ тукъ, прѣди малко, самъ призна, че този правилникъ, за който се иска да бѣде приетъ като законъ за нашия вѣтрѣшенъ редъ, има недостатѣци. Той посочи нѣколко недостатѣци и каза, че ще е съгласенъ, че самъ ще настоява, тѣзи недостатѣци да бѣдатъ изгладени. Ако г. финансовиятъ министъръ можа да си спомни за единъ-два недостатѣка на този правилникъ, азъ вѣрвамъ, че когато го прѣлистни за нова смѣтка, и той, заедно съ насъ, би могълъ да увеличи броя на тѣзи недостатѣци отъ два на 12, па, може-би, и на повече. Правилникътъ има недостатѣци. Ако ние и вне, г. Теодоровъ, които го знаемъ, които сме го гласували, които сме се борили противъ неговиятъ недостатѣци, сме го забравили, отѣдѣ ще го знаятъ тѣзи, които не сж го пипнали, за да може да поискаме съ едно вдигане на рѣка, да приемемъ да се водимъ по него? Това е абсолютно невъзможно.

Кое е главното съображение, по което ни се иска да приемемъ този правилникъ? Главното съображение на г. министъръ-прѣседателя е да пестимъ врѣме, т. е. че нѣмаме врѣме да се занимаемъ съ тази работа, която като-че-ли ни се прѣдставя за дребна работа. Азъ мисля, г. г. народни прѣдставители, че имаме доста и, ще кажа, прѣдостатѣчно врѣме, за да си изработимъ потребния правилникъ. Правилникътъ на великото Народно събрание ще бѣде съвършено късъ; той нѣма да бѣде ози обемистъ правилникъ на обикновеното Народно събрание, който говори за питания, за запитвания, за тронно слово, за бюджетъ и за всевъзможни подробни работи. Правилникътъ на великото Народно събрание, казвамъ, ще бѣде късъ и малко врѣме ни е потребно, за да бѣде изработенъ, а ние имаме повече врѣме на разположение, отколкото ни е потребно. Азъ правя слѣдната смѣтка. Днесъ сме 10; до 15 ние не можемъ да се занимаемъ съ проекта, който има да разглеждаме; още не е избрана комисия за неговото проучване, па, вѣрвамъ, и г. г. министритѣ, начело съ г. министъръ-прѣседателя, ще се съгласятъ, че до 15 тѣ не ще искатъ отъ насъ да се занимаемъ съ законопроекта, за който главно сме се събрали, защото да искатъ това отъ насъ, то би заприличало тоя законопроектъ да има нещастната оная сѣдба на бързото му прокарване и тукъ, каквато сѣдба той имаше и въ XIV-то обикновено Народно събрание, и противъ която тогавашна негова сѣдба съ г. Теодорова сме протестирали. Та азъ казвамъ, увѣренъ съмъ, че до 15 юний, нито правителството, нито господата отъ болшинството или отъ меншеството, въ интереса на самата работа, а не отъ нѣкакъвъ капризъ, не ще искатъ да се занимаемъ съ проекта, а ще желаятъ да сторятъ тая работа слѣдъ избирането на надлежнитѣ комисии, и слѣдъ неговото обстойно проучване.

А ние до 15 каква работа имаме? Провѣрката на изборитѣ — ще ми кажете. Е добръ, но, споредъ моего разумѣние, съ провѣрка на изборитѣ ние до 15 не можемъ да се занимаемъ, и монѣ съображения за това сж слѣднитѣ. Прѣдъ мене е избира-телниятъ законъ. Г. министърътъ на финанситѣ прѣди малко ни каза, и на това азъ съмъ съгласенъ, че законитѣ въ България, които не сж отмѣнени, постановленията имъ, които засѣгатъ и дѣйстви-

на на великото Народно събрание, сж въ сила и задължителностъ и за него. Е добръ, чл. 1 отъ избирателния законъ казва: (Чете) „По реда, указанъ въ настоящия законъ, се избиратъ: 1) народнитѣ прѣдставители, както за обикновеното, така и за великото Народно събрание;...“ Значи, изборитѣ за великото Народно събрание, тѣхната провѣрка, тѣхното утвърждаване, касиране или анкетирание ще става по наредбитѣ на избирателния законъ, който е въ сила по своитѣ разпореждания и за изборитѣ, и за избраницитѣ на великото Народно събрание. Чл. 124 отъ избирателния законъ какво ни казва? (Чете) „Правилността на избора може да оспора въски избиратели отъ околията. Заявления за нередовности по избора се подаватъ въ деня на произведването му прѣседателю на бюрото, а слѣдъ това — прѣседателю на Народното събрание, най-късно 10 дни послѣ избора“. Значи, законътъ, на който сме длѣжни да се подчиняваме, дава право на българскитѣ избиратели, на ония, които пратиха насъ и васъ на 5 юний тукъ, въ 10 дена слѣдъ избора — значи, до 15 юний — да могатъ да подадатъ своитѣ тѣжби прѣдъ прѣседателство, прѣдъ великия парламентъ; българскитѣ избиратели има срокъ, въ който и той да каже думата си като г. министъръ на финанситѣ, да-ли изборитѣ, които станаха на 5 юний, станаха тѣй свободни, както ни каза г. министърътъ, или станаха малко по-другояче, както сж ставали досега; да, българскитѣ избиратели има право да каже думата си по свободата на изборитѣ, по тѣхната правилностъ. И дордѣто не изтече този срокъ, никой гласъ отъ тукъ, никоя рѣка отъ тѣхъ не може да се вдигне за утвърждението или касирането на изборитѣ, а ще трѣбва всинца да чакаме да се изминатъ тѣзи 10 дни, и ако не постѣпнатъ заявления, тогавъ именно да прѣмиснемъ къмъ провѣрка на изборитѣ. Отъ 10 до 15 юний сж 4—5 дена. Тѣзи 4—5 дена въ какво можемъ да ги употребимъ? И ние скѣпимъ врѣмето, и ние го пестимъ и искаме да го пестимъ. Можемъ да изберемъ провѣрочна комисия, която да почне да се занимава съ провѣрката на изборитѣ и прѣди 15 число, да ги приготви, но да не ги докладва, а да чака: онѣзи избори, по които не постѣпнатъ заявления до 15 число — значи, слѣдъ изтичането на надлежния срокъ, да почне докладването имъ тукъ, а съ онѣзи, които е прѣгледала и за които се е произнесла въ една или друга смисълъ, по за които въ надлежния срокъ сж получени тѣжби, да се занимае изново, изново да вземе това или онова рѣшение и да прѣмине по-нататѣкъ къмъ докладването имъ. Значи, докладъ на провѣрочната комисия ще има слѣдъ 15 юний. А отъ 10 до 15 юний нема ще трѣбва да скѣптимъ рѣштъ и да стоимъ? Не, това не трѣбва да сторимъ. Трѣбва да употребимъ врѣмето и да го употребимъ въ една много важна работа — въ изработване на правилникъ за вѣтрѣшния редъ.

Ние имаме правилника на XIV-то обикновено Народно събрание, имаме и правилницитѣ на три-четири велики Народни събрания. Правилникътъ на великото Събрание, както казахъ, ще бѣде късъ. Господата казахъ, че една комисия отъ 5—10 лица въ два дена ще може да свърши работата. Азъ ви казахъ, и мисля, че го доказахъ, ние имаме на разположение петъ дена, въ които можемъ да изработимъ единъ правилникъ, който да задоволява и насъ, и васъ, и който да отговаря на достойнството на V-то велико Народно събрание, за което ни говориха прѣди малко и г. г. министритѣ.

Колкото се отнася за до туй врѣме, дордѣто се изработи надлежниятъ правилникъ, азъ мисля, г. г. народни прѣдставители, че ние не можемъ да приемемъ другъ правилникъ; отъ името на нашитѣ другари, азъ съмъ съгласенъ съ прѣдложенieto на г. Цанова, подкрѣпено отъ г. Сакъзова, че ние не можемъ да приемемъ приврѣменно единъ правилникъ,

защото туй сѣ пакъ ще бѣде горѣ-долу една законодателна контрабанда. Можемъ нѣкакъ да се съгласимъ вродѣ като едно рѣшение отъ по-маловаженъ характеръ, да рѣпорѣчаме на нашето прѣдседателство, въ ръководенето на едно или двѣ засѣдания, които ще имаме до приеждането на новия правилникъ, да има за ръководство разпоредитѣ на нѣкой правилникъ, но туй да не значи, да не бѣде още единъ вотъ, който да има онзи смисълъ на законодателствуване, за какъвто може да се разбира прѣдложението на г. министър-прѣдседателя. И ако даже нашето прѣдседателство, съ нашето рѣшение или безъ него, иска да има нѣщо въ съображение, когато прѣдседателствува тукъ, и ако негласно нѣкакъ, безъ всѣкакъвъ нашъ вотъ иска да има нѣщо за ръководство — защото сѣ трѣбва да се има нѣщо прѣдъ видъ, когато се прѣдседателствува тукъ — азъ мисля, че по-достойно ще бѣде и за това велико Народно събрание, и за това прѣдседателство, и за г. г. министритѣ, и за болшинството, да не се ръководи по правилника на XIV-то обикновено Народно събрание, противъ който не малко се е говорило отъ насъ и отъ васъ, а да взема мълчаливо въ съображение разпоредитѣ на правилника отъ XI-то обикновено Народно събрание, който е изработенъ отъ васъ.

Г. министър-прѣдседателъ спомена дума за пестене на врѣме. Единъ отъ уважаемитѣ другари отъ дѣсницата — чухъ името Добриновичъ — възползува отъ съвѣта на г. министър-прѣдседателя да пестимъ, отиде по-нататкъ и се впусна да прави смѣтки въ цифри за врѣмето, което щѣло да коштува изработката на правилника. Прѣди всичко, мисля, трѣбва да кажа, че азъ дълбоко уважавамъ туй стремление, туй желание, изразено въ тая именно мисълъ на г. министър-прѣдседателя да пестимъ; и вие ще имате всичкото съдѣйствие на тая лѣвица да пестимъ врѣмето, за да не натоваримъ и безъ това прѣтоварения български избирателъ съ лишни разходи. Да, ние уважаваме тая мисълъ на г. министър-прѣдседателя и вземаме въ съображение и смѣтката, и благопожеланията на г. Добриновича, но заедно съ това ние, мисля, сме въ правото да ви кажемъ: г. министър-прѣдседателю, г. г. министри, г. г. народни прѣдставители отъ болшинството и отъ меншинството! Нека се въздусеваеме отъ идеята да пестимъ българската пара; нека пестимъ врѣмето, но въ туй си желание, азъ желая, и всички трѣбва да желаятъ, да не се спремъ само дотукъ, да не се спремъ само до тия 5—10 хиляди лева, за които ни говори г. Добриновичъ, ами да пестимъ и когато дойде съдебниятъ часъ да разгледваме проекта, който засѣга съдебнитѣ на българския народъ, неговитѣ правдини, когато дойде чл. 17, . . .

Нѣкой отъ дѣсницата: Недѣйте се отклонява.

Д. Драгиевъ: . . . дѣто би могло да стане едно разотчителство, едно разхищение не на 5—10 хиляди лева, а на правдини, които струватъ много повече — които струватъ грамадни човѣшки и материални жертви. (Ръкоплѣскане отъ лѣвицата) Азъ желая нашето и вашето скѣпничество да го запазимъ за онзи великъ и съдебносенъ часъ повече, отколкото сега. (Ръкоплѣскане отъ лѣвицата)

Прѣдседателъ: Г. Петко Теодоровъ има думата.

П. Теодоровъ: Г. г. народни прѣдставители! Малко отегчителни станаха обсъжданията не само затуй, защото мнозина вече се изказаха, не защото тѣ говориха много продължително, но защото въ обсъжданията се примѣсиха и други излишни за случая въпроси. Въпросътъ, който се сложи прѣдъ насъ, е много простъ и ясенъ. Той се налага отъ чл. 104 отъ

конституцията, споредъ който Събранието, само трѣбва да си опрѣдѣли вътрѣшния редъ и дѣлопроизводството. Значи, първата работа, която намъ прѣдстои, е да опрѣдѣлимъ реда, по който ще става нашата вътрѣшна оправия. Какво затруднение има, за да рѣшимъ сега този въпросъ? Прѣди всичко, при управлението на едно Събрание въ една конституционна страна, се взематъ за ръководство два елемента: или писанитѣ закони, които сѣ категорични и ясни, или-же традицията, въ случая може да се каже парламентарниятъ редъ, установенъ не само въ тази страна, но и въ много други. Въ случая, какво имаме?

Въ случая имаме въ сила единъ законъ — правилникъ за вътрѣшния редъ на обикновеното Народно събрание — въ него не се казва на кое обикновено Народно събрание — но той е послѣдниятъ правилникъ, изработенъ отъ Народното събрание. Ние, като едно Народно събрание, което съ всичката специфичностъ на своитѣ особни права, е толкова важно за страната, колкото е и всѣко обикновено Народно събрание, трѣбва да работимъ по извѣстенъ редъ и азъ питамъ по кой правилникъ трѣбва да се ръководимъ? Здравата логика ни казва: по този, който сега е въ сила. Може ли да ставатъ разсѣждения за други правилници за момента?

Отъ лѣвицата: Може, може.

П. Теодоровъ: Споредъ мене, само този правилникъ, изработенъ отъ XIV-то обикновено Народно събрание, е въ сила сега и задължителенъ за насъ.

Да дойдемъ до традицията — да кажемъ, че не щемъ писанитѣ отъ обикновеното Народно събрание закони, а че ще се водимъ по традицията. Каква е тя? Събира се едно Народно събрание и започва да дѣйствува. Какъ? По правилата, установени въ тая страна. Да прѣдположимъ даже, че нѣмахме този правилникъ и че искаме да си опрѣдѣлимъ единъ свой особенъ редъ. Е добръ, сегашното велико Народно събрание ще дири каква е била досега традицията въ досегашнитѣ Народни събрания. А тя е, че за първо врѣме тѣ се ръководятъ отъ изработения отъ прѣдшествующето го Събрание правилникъ, който е въ сила. Тая традиция, г-да, се е слѣдвала въ продължение на 14 обикновени Народни събрания. Защо ние и сега да я не слѣдваме? Наистина, едно изключение въ това отношение се направи — и това изключение, може-би, се е имало прѣдъ видъ отъ всички г. г. оратори отъ лѣвицата, които гледатъ малко по-песимистически на въпроса — въ 1903 г. когато, веднага слѣдъ отварянето на Народното събрание, покойниятъ Петковъ, въ качеството си на министъръ на вътрѣшнитѣ работи, прѣдложи отъ-еднѣжъ да се суспендира дѣйствующиятъ правилникъ отъ 1901 г., съставенъ отъ коалиционното правителство, подъ прѣдседателството на г. Гешова, за който правилникъ нѣкои отъ опозиционнитѣ оратори имаха любезността да изкажатъ похвали, че е добъръ и либераленъ и да се възстанови правилникътъ — кой правилникъ, мислите? — онзи отъ стамболово врѣме, на VII-то обикновено Народно събрание. Да, г-да, това бѣше наистина скандално прѣдложение и тогава имаме право да протестираме, защото се суспендираше единъ правилникъ, който бѣ въ сила и въ дѣйствие, и ни се прѣдлагаше да приемемъ en bloc единъ правилникъ, безъ да е билъ раздаденъ на народнитѣ прѣдставители, безъ да сѣ го тѣ чели и безъ да сѣ го тѣ знаели. Да, тамъ силни думи можеха да се говорятъ, отеднѣжъ се възкрѣсваше единъ обезсилънъ правилникъ, правилникъ не раздаденъ, не четенъ и не извѣстенъ на народнитѣ прѣдставители. Но днесъ въпросътъ е другъ, днесъ ние знаемъ какъвъ е послѣд-

ниятъ правилникъ, по който сж ставали обсъжданията въ послѣдното Народно събрание, днесъ не може да се каже, че ни се натрапва en bloc единъ неизвѣстенъ намъ правилникъ — ние сме длъжни да го знаемъ, защото той е послѣдниятъ дѣйствующъ законъ за Народното събрание.

Ама този правилникъ ималъ извѣстни недостатѣци, които трѣбвало да се поправятъ. Добъръ, г-да, отъ насъ зависи сега да ги признаемъ и да ги поправимъ. Но какъ, по кой редъ това трѣбва да стане? Дотогава, докогато не сме още приели за рѣководство нито единъ правилникъ, по коя процедура ще дѣйствуваме, и въобще по кой редъ ще се управляваме? Много ясно — по реда, който е съществувалъ въ досегашнитѣ ни Събрания. И въ туй отношение споръ не може да става и, менъ ми се струва, че всички дебати по този въпросъ бѣха съвѣсмъ излишни. Да приемемъ условно, послѣдния правилникъ, безъ да го вотираме, искатъ г. Драгиевъ и други, мълчаливо да го приемемъ, негласно рѣшение да вземемъ по него, казватъ тѣ. Че какво е туй, г-да? Народното събрание не може да вземе негласни рѣшения и да вотира условно, неговото достоинство изисква категорични и ясни рѣшения, нашето Събрание трѣбва да слѣдва реда, който нашитѣ прѣдшествующи Събрания сж установили.

Н. Цановъ: Кой е този редъ?

К. Пастуховъ: Сега, на основание на кой правилникъ говорите, щомъ не може мълчаливо да се рѣшаватъ тия въпроси?

П. Теодоровъ: Сега, питатъ ме, по кой правилникъ азъ говоря. Много ясно: по послѣдния приетъ отъ Народното събрание правилникъ, който съществува и е за насъ задължителенъ.

Н. Цановъ: Той не е за великото Народно събрание.

П. Теодоровъ: Ама въ него нѣма членъ, въ който да се казва, че не е и за великото Народно събрание. (Смѣхъ отъ лѣвицата)

Казватъ, че дѣйствующиятъ правилникъ не билъ достатъчно либераленъ, че той може да е пригоденъ за едно обикновено Народно събрание, което било едно маловажно, дребнаво Събрание, но билъ неудобенъ за нашето велико Народно събрание, за което трѣбвало единъ великъ правилникъ съ велика свобода на словото и не знаемъ още какви права за ораторитѣ.

Н. Цановъ: Приемете, тогава, правилника на XI-то обикновено Народно събрание.

П. Теодоровъ: Г. Цановъ! Недѣйте влиза въ ролята на покойния Петковъ (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата) и като него да казвате: хвърлете този дѣйствующъ правилникъ и вземете другъ по-старъ отъ него. Защо ще вземемъ правилникъ, който не знаемъ, не помнимъ, който отдавна е отмѣненъ?

Отъ лѣвицата: Знаемъ го.

П. Теодоровъ: Ние приемаме послѣдния правилникъ, който е въ сила.

Н. Цановъ: Послѣденъ правилникъ е онзи, изработенъ отъ IV-то велико Народно събрание; не може да бѣде мѣрдавенъ правилникъ на обикновеното за едно велико Народно събрание.

П. Теодоровъ: Ако приемемъ за ржководство съществуващия правилникъ, трѣбва ли да го измѣняваме, за да го приспособимъ за днешнитѣ наши нужди? Такъвъ въпросъ за мене, г-да, не се полага

сега; и, слѣдователно, всѣкакви разсуждения по него засега сж излишни. За да се положи такъвъ въпросъ трѣбва да сме приели вече за ржководство извѣстенъ правилникъ и тогава, като се спазятъ извѣстнитѣ въ него прѣдписания, да се иска неговото измѣнение, т. е. тогава може да има вече прѣдложение за измѣнението на дѣйствующия правилникъ за вътрѣшния редъ на Народното събрание и тогава да се говори по измѣнението. И тѣй ние сега, за момента, ще трѣбва да приемемъ съ едно рѣшение правилника на послѣдното Народно събрание за правилникъ на нашето Събрание и тогава да помислимъ има ли мѣсто прѣдложението за измѣнението на този правилникъ. И ако да, азъ съмъ, г-да, първиятъ, който ще го поддържа, заедно съ г. Цанова, ще гледамъ да се даде свобода пълна на словото тукъ, дѣто търпливо трѣбва да се изслушатъ всички оратори. Съ свѣтли идеи и добъръ редъ ще идемъ напредъ. А това е желанието на нашия народъ. (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата)

Прѣседателъ: Има думата г. Рашко Маджаровъ.

Р. Маджаровъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ ще почна съ нѣколко думи отъ тамъ, дѣто свърши прѣдговорившиятъ ораторъ по прѣдложенето на г. министъръ-прѣседателя, за измѣнение на правилника.

Обаждатъ се: Говорете по-високо; не се чува; на трибуната.

Р. Маджаровъ: Както прѣдлага г. Петко Теодоровъ, за да се измѣни правилникътъ, трѣбва да се приложи чл. 103 отъ тоя правилникъ на послѣдното Събрание; значи, той казва, да не става дума за никакво избиране на комисия, да не става дума за никакво прѣдложение за измѣнение на правилника затуй, защото такова нѣма, или, сѣ едно и сѣщо, да работимъ по правилника, изработенъ отъ XIV-то обикновено Народно събрание. Това е една голѣма грѣшка, първо, защото по чл. 104 отъ конституцията всѣко едно Народно събрание си изработва свой вътрѣшенъ редъ, и второ, защото чл. 103 отъ правилника на XIV-то обикновено Народно събрание говори за измѣненията и допълненията, които трѣбва да бѣдатъ направени въ правилника прѣзъ врѣмето на неговото дѣйствие. Той не казва, че се отмѣнява дѣйствующиятъ правилникъ, когато една четвъртъ отъ народнитѣ прѣдставители поискатъ това, а казва, че се измѣнява и допълня въ неговитѣ дѣйствия, когато за това се прѣдложи отъ една четвъртъ отъ народнитѣ прѣдставители. Ето защо правилникъ за вътрѣшния редъ трѣбва да бѣде изработенъ, новъ правилникъ трѣбва да има. Новъ правилникъ трѣбва да има, г. г. народни прѣдставители, още и затуй, защото, ако нѣма прѣдложение отъ народнитѣ прѣдставители, има такова отъ правителството. То ви казва: азъ искамъ да се ржководимъ отъ правилника на XIV-то обикновено Народно събрание, а вие ако искате, идете по-нататъкъ. То ни отвара вратитѣ, за да отидемъ по-нататъкъ, за да се гарантира туй, което казаха г. г. прѣдговорившиятъ оратори: свобода на мѣннията, свобода на словото, при свободно обсъждане на важнитѣ, сѣдбоноснитѣ въпроси за страната, и затова при по-обстойно обсъждане и правилно разрѣшение. Ако е тѣй, слагатъ се сега още нѣколко други въпроси, по които ние трѣбва да намѣримъ правия пътъ, за да отидемъ къмъ новия правилникъ.

Каза се, че нѣма нужда отъ никакъвъ правилникъ и че правилникътъ отъ XIV-то обикновено Народно събрание нѣма значение, защото той не бивало да съществува и щомъ ние си правимъ новъ правилникъ, стариятъ трѣбва да бѣде мъртавъ. Но

тѣзи, които направиха това прѣдложение, изказватъ едно безсмислие, което не трѣбва да се допуца отъ Народното събрание. Въ името на какво ще се рѣководимъ?

Я. Сакжзовъ: Нѣма да има засѣдания.

Р. Маджаровъ: Въ името на пълната свобода, която ще дадемъ на народнитѣ прѣдставители безъ никакво ограничение. Ами прѣдставите си, че когато утрѣ почнемъ да обсъждаме въпроситѣ отъ 2 до 8 или до 12 ч. и слѣдъ като изслушае г. г. министритѣ, прѣдседателтъ, на когото сме дали това право, каже: „Вие ми дадохте дискреционната властъ, азъ да рѣководя засѣданията; азъ ви казвамъ, че стига думата на г. министър-прѣдседателя, вдигайте рѣка“, и вие, 350 души, вдигате рѣка за това негово прѣдложение; съ какво, въ такъвъ случай, ще ограничите неговия произволъ? Ето защо ограничението трѣбва да бѣде отъ всички страни: и отъ тия, които слушатъ, а най-главно и отъ тия, които даватъ думата. Или, сѣ едно и сѣщо, ние сме принудени да дѣйствуваме въ името на нѣкакъвъ правилникъ, който да бѣде наша гаранция за нѣщо по-добро да създадемъ. Каза се още отъ г. Драгиева, като обсъждаше извѣстни ограничения, които той съзирва въ правилника на XIV-то обикновено Народно събрание, нѣкакъ си мимоходомъ, мълчаливо да се рѣководимъ отъ правилника на XI-то обикновено Народно събрание отъ 1901 г. Ами и това е, г. г. народни прѣдставители, едно рѣшение неправилно. Ето защо ще ми позволите да кажа мнѣнието си и върху него.

Два пъти е възбужданъ въпросътъ за въвеждането нови правилници и за измѣненieto на правилници. Първата грѣшка е на покойния министър Петковъ. Въ 1903 г., когато се събира камарата, когато вижда, че срѣщу него има едно меншество отъ 30—40 души, които по правилника отъ 1901 г. могатъ до неимовѣрностъ да спѣватъ извѣстни дѣйствия на правителството, той става отъ масата и казва: „Ще суспендираме правилника отъ 1901 г. и ще въведемъ правилника на VII-то обикновено Народно събрание“. Това бѣ незаконно или, по-скоро, това е лошъ прецедентъ, който създаде покойниятъ министър Петковъ. И въ XIV-то обикновено Народно събрание, още въ първото засѣдание, се повдигна въпросъ, кой правилникъ трѣбва да бѣде приложенъ. Всички считаха, че правилникътъ на VII-то обикновено Народно събрание е врѣмененъ и азъ въ това отношение, за честта на XIV-то обикновено Народно събрание, на което принадлежахъ, дълженъ съмъ да корегирамъ мисълта на г. Стамболийски и на г. Драгиева, които казаха, че тогавашното правителство е искало да работи съ правилника на VII-то обикновено Народно събрание. Мисълта имъ е невѣрна. Двѣ мнѣния се породиха тогава. Почтенитѣ г. г. Теодоровъ и Драгиевъ — бѣхъ забравилъ мнѣнието на послѣдния, но днесъ си го спомнихъ — казаха, че трѣбва да суспендираме правилника на VII-то обикновено Народно събрание и да възстановимъ правилника на XI-то обикновено Народно събрание. Азъ отговорихъ на тѣзи почтени оратори и имъ казахъ, че това е неправилно, защото ще легализираме лошитѣ приеми на покойния министър Петковъ. Ако ние си позволимъ да възстановяваме правилници само съ едно вдигане на рѣка, защото сж добри, други — понеже това е субективно — ще си позволятъ съ едно вдигане на рѣка да унищожатъ добритѣ правилници, или, сѣ едно и сѣщо, да отнематъ възможността, както стана въ 1903 г., ако се не лъжа, когато г. Найчо Цановъ искаше да говори, да отнематъ, казвамъ, възможността на една оппозиция да внася измѣнения, които да гарантиратъ свободата на словото въ самото Народно събрание. Тѣй бѣше поставенъ въпросътъ. Незабавно се избра комисия,

която се зае и създаде правилникъ на XIV-то обикновено Народно събрание.

Е. Начевъ: Слѣдующата сесия.

Р. Маджаровъ: Азъ мисля, че ние трѣбва да вървимъ по сѣщия пътъ. Колкото и да бѣше намъ не-приятно въ XIV-то обикновено Народно събрание, когато виждахме, че единъ правилникъ спѣва въ всѣко отношение дѣйствиата на народното прѣдставителство, ние трѣбваше да се рѣководимъ по него до момента, когато изработихме този правилникъ, по който считамъ, че ние днесъ пакъ трѣбва да се рѣководимъ.

Трѣбва, г. г. народни прѣдставители, да се рѣководимъ о него още и затуй, защото на никое друго, освѣтъ на XIV-то обикновено Народно събрание, правилникътъ не е живъ. Какво значи създаване на единъ новъ правилникъ или създаване на единъ правилникъ законъ надъ законитѣ за народното прѣдставителство, както се казва? Това значи, че се ражда ново, слѣдъ умирање на старото. Живъ правилникъ може да роди нѣщо ново. Значи, живъ правилникъ е този. Та, казвамъ, щомъ имаме единъ живъ, дѣйствующъ правилникъ, то, докогато не го отмѣнимъ, ние ще го зачитаме, и тѣй, както иска правителството, че трѣбва да се съгласимъ, докогато изработимъ новъ правилникъ.

Но слага се още единъ въпросъ; то е, докога ще дѣйствува този правилникъ, който трѣбва да бѣде въ сила? Този правилникъ ще дѣйствува само до момента, докогато ще бѣде изработенъ новъ правилникъ. Ето защо, както азъ протестирахъ противъ тогавашното министерство, че трѣбва незабавно да бѣде изработенъ новъ правилникъ, азъ ще искамъ сѣщо тѣй и отъ сегашно министерство, и отъ васъ, г. г. народни прѣдставители, да се съгласите, щото правилникътъ на XIV-то обикновено Народно събрание да остане въ сила и той да служи като рѣководство на насъ, великото Народно събрание, до изработването на новъ правилникъ. Дотогава — обясни ви г. Драгиевъ, пѣкъ и нуждата изисква това, пѣкъ и добриятъ парламентаренъ редъ го налага — до-тогава ние не трѣбва да работимъ никаква друга работа. Комисията трѣбва да бѣде незабавно избрана и да вмѣсти въ правилника онѣзи постановления, които Народното събрание ще счете за добри.

Ползувамъ се отъ случая да спомена нѣколко думи за мнѣнията, които се изказаха по измѣненieto на правилника. Какви ще бѣдатъ измѣненията, ще рѣши комисията, която ние ще изберемъ, но виждамъ, че течението, прѣди всичко, въ парламентарното болшинство, е да разширичи тѣзи стѣснения, които се допускаха въ XIV-то обикновено Народно събрание. Най-важното стѣснение е стѣсняването свободата на говора, като се ограничава ораторътъ да говори най-много два часа.

Нѣкои отъ земеделската група: И Вие гласувахте за това.

Р. Маджаровъ: Почтенитѣ г. г. земеделци, съ които бѣхъ въ камарата, ще ви кажатъ, че азъ се борихъ въ комисията въ течение на два дена противъ туй постановление, което считахъ за реакционно. Азъ искамъ да потвърдятъ това. Вѣрно е, че въ европейскитѣ парламенти се говори малко, но вѣрно е, че 40% отъ състава има сж постоянни народни прѣдставители, па и парламентитѣ сж постоянни. Въ България, както ви каза почтенитѣ министър на финанситѣ, днесъ има извѣстни въпроси, които се турятъ въ една торба, а именно въпроситѣ, които се касаятъ до държавното управление, които трѣбва да се разрѣшатъ при отговора на тронното слово, азъ, обаче, ще прибавя: и навсѣкждѣ. Когато дойде въ-

просът до интерпелациите, не трябва да има въ правилника едно състояние, защото има материи, които не могат да се изчерпят въ 2, 3, 4 часа. Тая спънка, предложена от най-крайната лъвица на демократическата партия въ камарата, а именно от г. Кръстю Мирски, иначе добър почитател на всичките свободи, гарантирани от конституцията, беше приета. Волни сж г. г. народните представители от V-то велико Народно събрание, когато ще изберат комисия, да отидат да поправят това, което е направила демократическата партия въ XIV-то обикновено Народно събрание, и вие, г. г. народни представители, ще имате аплодисменти и на нас, скромните нейни представители тукъ.

От дъсницата: Браво! (Ръкоплъскане)

Председателят: Има думата г. д-ръ Полихронъ Нейчевъ.

Д-ръ П. Нейчевъ: (Не се чува) . . . щото всъщи единъ нейнъ членъ да може да изкаже свободно своята дума, всъщи единъ нейнъ членъ да знае, по какъвъ начинъ трябва да постъпи въ извъстен моментъ. Членоветъ на Народното събрание особено иматъ нужда отъ единъ такъвъ механизъмъ въ съвѣщанията, защото тѣ, при изпълнението на своята обязаностъ, иматъ назначение не само да охраняватъ онова, което съществува, но и да създаватъ нови наредби, нови начала, отъ които въ послѣдствие ще може да се ползува българскиятъ народъ. Е добръ, г. г. народни представители, ако ние съзнаваме необходимостта отъ единъ такъвъ вътрѣшенъ механизъмъ, ако ние съзнаваме необходимостта отъ единъ такъвъ редъ, ние не можемъ, освѣтъ да се спремъ на създаването на този механизъмъ, на този редъ. Всѣка една критика, всѣко едно подозрѣние, каквото и да бъде то, ще бъде недостойно за всички насъ, когато ще можемъ тукъ доброволно, свободно да обсъждаме онова, което ни се налага отъ нашия парламентаренъ редъ.

Вътрѣшниятъ правилникъ — този механизъмъ на нашиятъ съвѣщания — е това, което ние ще направимъ. Това, което сж правила другитѣ Събрания, ще ни послужи само за единъ примѣръ. Редътъ на другитѣ Събрания е толкова задължителенъ за насъ, колкото е удобенъ, колкото е цѣлестобразенъ. Ние тукъ не можемъ да влѣземъ въ разбирателство на този редъ, какъвъ е билъ той най-напрѣдъ, но трябва да влѣземъ въ разбирателство, какъвъ трябва да бъде той сега. Слѣдователно, при обсъждането ние не можемъ, освѣтъ да се установимъ единъжъ-завинаги на това, кой отъ правилницитѣ да приемемъ и какъвъ редъ да създадемъ. Ако отидемъ да избираме правилници отъ минало врѣме, ние ще дойдемъ до едно малонадаване или до една предилкия, кой е по-добъръ, кой е по-лошъ. Онѣзи отъ господата, които сж били въ XIV-то обикновено Народно събрание, помнятъ единъ правилникъ; онѣзи, които сж били въ X-то обикновено Народно събрание, помнятъ другъ, но това запомняване не може да ни послужи за ръководство. Ние трябва да кажемъ, кой отъ тия правилници е въ положение да управлява насъ — единъ отъ двата или нито единъ отъ двата. Азъ мисля, че ако ние искаме да бъдемъ послѣдователни, трябва да се спремъ на своята дѣйностъ въ по-близки години, тъй че, да имаме по-голяма връзка. Вътрѣшниятъ правилникъ на XIV-то обикновено Народно събрание се предлага не, че е по-добъръ, или по-лошъ, а затова, защото е единствениятъ правилникъ, който съществува сега, тъй като другитѣ сж отмѣнени. Ако намѣримъ, че този правилникъ не е цѣлестобразенъ, не е добъръ, че е стѣснителенъ за свободата на словото, остава на насъ да го измѣнимъ. И азъ мисля,

че по-добъръ ще направимъ, ако се занимаемъ по-скоро съ измѣненията, които трябва да въведемъ въ този правилникъ, отколкото съ обсъжданията, които прѣдставуваха.

Г-да! Всичкитѣ тия обсъждания произлизатъ отъ страхуването, че може болшинството съ своята си сила да накара другитѣ да замълчатъ, да ограничатъ тѣхната свобода на словото. Болшинството, обаче, има правото да бъде също така въ съмнѣние, че пакъ меншеството ще злоупотрѣбва съ свободата на словото, да шиканира, да обструктира, като прави всички прѣпятствия за една плодотворна и добра дѣйностъ. Значи, ние се намираме на двѣ противоположни позиции и само едно съмнѣние, едно недовѣрие ни разделя. Мисля, че нѣма никакви причини, г-да, да се поставяме на такава една почва. Съмнѣнието и взаимното недовѣрие, безъ да имаме за това ни най-малки причини, не говорятъ твърдѣ добръ за насъ. Ние сме тукъ представители въ едно велико Народно събрание и трябва да се покажемъ велики и по мисль, и по духъ, и по схващане — не само велики по прѣдставление. Ето защо, когато говоримъ, трябва да имаме прѣдъ видъ тѣзи важни условия на нашата дѣйностъ. Истина е, че въ миналитѣ Събрания се е злоупотрѣбвало не толкова съ свободата на словото, колкото съ установения редъ за това слово. Това е вѣрно. Три четвърти отъ нашитѣ Събрания сж имали за мотивъ, при нареждането на своитѣ правилници, само едно, какъ да ограничатъ необуздаността на опозицията, или какъ да ограничатъ словоохотливостта на болшинството; гледали сж по какъвъ редъ да турятъ единъ прѣдѣлъ на единитѣ и другитѣ, за да може да се пести врѣме. И ако г. министъръ-президентътъ ни каза, че ние трябва да бъдемъ пестеливи на врѣме, отъ което се разбира, че ще бъдемъ пестеливи и на парата, той не искаше да каже, че ние трябва просто да свършимъ надѣв-натри своята задача, за да освободимъ българската казна отъ тежобитѣ, които биха ѝ се наложили, а, напротивъ, искаше съ това да се даде една срѣдина, въ която и лъвица, и дъсница, при врѣмето, съ което разполага, да може да извърши своята обязаностъ. Ето защо, казвамъ, г-да, нека ние, като се занимаваме съ въпроса, по какъвъ начинъ ще можемъ да запазимъ свободата на словото, да не изпущаме изъ прѣдъ видъ и въпроса, по какъвъ начинъ ще можемъ да запазимъ и врѣмето, съ което разполагаме тукъ. Едното и другото ще стане съ тия измѣнения, които г. министърътъ на финанситѣ каза, а именно, че най-незгодното отъ цѣлия правилникъ сж една-двѣ точки и тия точки можемъ да ги измѣнимъ безъ всѣкаква комисия, само съ едно прѣдложение въ Събранието. Азъ бихъ желалъ господата, които мислятъ, че единъ правилникъ е необходимъ за запазване свободата на словото, да кажатъ отъ кои точки въ този правилникъ се страхуватъ, че ние ще ограничимъ свободата на словото. И ние, заедно съ тѣхъ, сме се борили за тая свобода, и ние, може-би, сме платили за нея повече отъ тѣхъ; и ние сме се грижили за единъ парламентаренъ редъ, който ненарушимо, свободно и еднакво да се използва отъ всички; и ние сме ратували, и може-би много повече жертви отъ тѣхъ сме дали за тази свобода, за която тѣ претендиратъ тукъ, че ние ще имъ я ограничимъ. Нека, г-да, не вървимъ по пътя на съмнѣнието и недовѣрието. Имайте и вие довѣрие въ болшинството, както то има довѣрие въ васъ, меншеството, че вие никога нѣма да излѣзете отъ рамкитѣ нито на приличнето, нито на реда, който искаме да установимъ помежду си.

Азъ мисля, че по-хубаво ще направимъ, ако се спремъ само върху нѣкои членове, както казаха нѣкои отъ г. г. ораторитѣ. Да се занимаваме съ измѣняването на цѣлия правилникъ, то е да вършимъ една дълга и уморителна работа. А вземете прѣдъ видъ, че $\frac{3}{4}$ отъ всички досега изработени правил-

ници отъ нашитѣ Събрания, обикновени и велики, сж почти еднакви. Измѣненіето имъ е било само въ това, колко оратори да говорятъ и колко врѣме. Е добръ, ние за врѣмето и ораторитѣ можемъ да си дадемъ една пълна свобода и, като направимъ това, другото ще оставимъ на благоразуміето, на просвѣтления патриотизмъ, на съвѣстѣта на нашия народенъ прѣдставителъ. Ако ние досега, въ продължение на 33-годишенъ политически животъ, не сме узрѣли дотамъ, че да имаме една практика за нашитѣ Събрания, ние ще бждемъ дѣйствиелно за окаяване. Въ много просвѣтени страни нѣма правилници за вътрѣшния редъ, но нѣма затова, защото традицията, навикътъ, обичаитъ, просвѣщеніето сж установили вече единъ редъ и никой не може да го измѣнява. Ние употребяваме $\frac{3}{4}$ отъ нашето свободно врѣме за нареждане правилници и само едно искаме да направимъ: да бждемъ повече свободни въ говора си, за да можемъ повече врѣме да говоримъ. Е добръ, тѣ сж два члена отъ нашия правилникъ, които можемъ да измѣнимъ тукатси и не ще има това губене на врѣме, хаbene на енергия и сили, да се занимаваме съ измѣненіето на единъ правилникъ. Затова и азъ поддържамъ прѣдложенията, които се направиха, че трѣбва да се направятъ измѣненія въ правилника само по отношение на чл. чл. 15 и 18 — въ единия и въ другия се оказва едно косвено стѣснение свободата на словото. Посочи се чл. 17. Той, може-би, не е единъ членъ изработенъ отъ демократическото правителство, . . .

Прѣдседателъ: Оставете подробноститѣ — измѣненіята.

Д-ръ П. Нейчевъ: . . . по единъ изработенъ, ние не можемъ, освѣнъ съ едно прѣдложение, да го измѣнимъ наново. Поддържамъ измѣненіята на тия два члена, които ще бждатъ въ полза на нашата дѣятелностъ. (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата)

Прѣдседателъ: Има думата г. д-ръ Иванъ Момчиловъ.

Д-ръ И. Момчиловъ: Г. г. народни прѣдставители! Заради мене въпросътъ е много ясенъ и азъ не мислѣхъ да взема думата, ако не бѣше закачката по адресъ на покойния министъръ Петковъ отъ страна на г. Петко Теодоровъ. Чл. 104 отъ конституцията ясно казва: Народното събрание само опредѣля своя правилникъ. Когато се свика XIII-то обикновено Народно събрание, по силата на чл. 104 отъ конституцията, Петковъ прѣдложи и тогавашното народно прѣдставителство прие това прѣдложение на Петкова и ние узаконихме: XIII-то обикновено Народно събрание да се ръководи по правилника на VII-то обикновено Народно събрание. Въ това нищо скандално, нищо прѣстѣпно нѣмаше, защото азъ държа да подчертая, че както обикновеното, така и великото Народно събрание е властно да разпорежда съ себе си тъй, както то желае. Г. Теодоровъ, уважаемиятъ министъръ на финанситѣ, тогава бѣше на друго мѣстѣ. Съ всичката яростъ на неговата неизчерпаема енергия, г. Теодоровъ протестираше противъ това, което Петковъ направи и което днесъ уважаемиятъ министъръ-прѣдседателъ иска да направи.

Министъръ Т. Теодоровъ: Голѣма разлика има.

Я. Сакжзовъ: Да, една малка разлика има.

Д-ръ И. Момчиловъ: И лѣвицата сега, за да запази традицията, протестира тъй, както г. Теодоровъ протестираше тогава. Г. Петко Теодоровъ каза, че Петковъ ограничилъ свободата на г. Найча Цановъ и искалъ да го тероризира. Това бѣше въ XIII-то

обикновено Народно събрание. За свободата на говоренето, за свободата на словото, за която г. Петко Теодоровъ и г. Полихронъ Нейчевъ така се застъпиха, азъ бихъ помолилъ г. Найча Цановъ да ви каже, каква свобода му дадоха въ IX-то обикновено Народно събрание народницитѣ. Ако свидѣтелствуването на г. Найча Цановъ ви се види недостатъчно, можемъ да помолимъ г. Габровски, съ разрѣшеніето на г. Данева, да дойде тукъ и той да ви каже.

Отъ дѣсницата: На въпроса.

Д-ръ П. Момчиловъ: Азъ моля да се оставятъ настрана всѣкакви лични закачки, защото тѣ сж отъ естество да прѣдизвикатъ обяснения, нежелателни за великото Народно събрание.

Прѣдседателъ: Има думата г. д-ръ Петко Главиновъ.

Д-ръ П. Главиновъ: (Отъ трибуната) Г-да! Прѣди да говоря за правилника, азъ ще обърна внимание накратко на тази страстностъ, която се забѣлзва въ дебатитѣ, и която азъ искрено желая да прѣстане още въ днешното засѣдание заради интереса на важнитѣ въпроси, които ние имаме да разрѣшяваме. По този поводъ азъ искамъ да релевирамъ тукъ това, което се изтъкна отъ тази страна (Сочи лѣвицата) за висшитѣ прѣдставители на изпълнителната властъ тукъ, за тѣхнитѣ мисли при разгледването на въпроситѣ, които ще ви се подложатъ на разискване. Азъ имамъ честта да съмъ билъ близо до тѣхъ и при трудни врѣмена и азъ мога да заява прѣдъ великото Народно събрание, че когато се касае да се внесе социална правда въ нашата страна, справедливостъ въ парламента, тукъ, въ конкретния случай, тѣ се въодушевяватъ на първо мѣсто отъ идеи на справедливостъ, отъ идеи на търпимостъ, отъ идеи да се направи това, което е най-хубаво, безъ да мислятъ да потѣпкватъ правдата на когото и да било.

Важенъ е въпросътъ за правилника. Важенъ е, защото той засѣга едно начало, което азъ скѣпя. Това начало е, великото Народно събрание само да си създава правилника, който ще урежда неговата дѣятелностъ. Тѣзи аргументи, които се изтъкнаха на първо мѣсто отъ г. министра на финанситѣ, се отнасятъ, споредъ моето разбиране, главно до една мисль, да се пести врѣмето, да се вземе правилникътъ отъ миналото велико Народно събрание, затова, за да ни остане свободно врѣме да разискваме другитѣ въпроси. Но ако се погледне на въпроса отъ другата страна, азъ мисля, че е добръ за достоинството на великото Народно събрание, за свободата на мнѣнията, което трѣбва да се скѣпи за правилното разрѣшеніе на всички въпроси, които ще бждатъ подложени тукъ, само то да си създаде този правилникъ. Естествено е — и това трѣбваше да се очаква — че това, което ще се създаде, ще бжде вземено отъ миналитѣ правилници, отъ този на XIV-то обикновено Народно събрание, който се прѣпорѣча отъ уважаемиятъ г. г. министри, на първо мѣсто отъ уважаемия министъръ-прѣдседателъ, и отъ правилницитѣ на другитѣ Събрания, а най-вече отъ правилницитѣ на великитѣ Народни събрания. Но не трѣбва да се извършва двойна работа съ тѣзи забѣлжки, които се направиха, да се водимъ ние врѣменно споредъ правилника на XIV-то обикновено Народно събрание и слѣдъ това да направимъ нѣкои измѣненія, при всичко че декларацията, която се направи отъ тая маса (Сочи министерската маса), е искрена и ще се изпълни. За да се запази принципътъ, великото Народно събрание само да си създаде уставъ, който ще му създаде поле за работа, ние трѣбва, безъ разлика на кое мѣсто стоимъ, да прѣгърнемъ това начало: великото Народно събрание само да си създаде пра-

вилникъ, който ще му създаде условия да работи най-полезно по въпроситѣ, които му подлежатъ да разрѣши. Началата иматъ голѣмо значение въ политическия животъ на единъ народъ, а особено въ единъ младъ народъ като нашия. Това начало, което поддържамъ азъ, великото Народно събрание само да си създаде правилникъ, има значение и за правата на великото Народно събрание, които то има — да създаде и видоизмѣни основния законъ. И тази работа нѣма да бѣде много дълга. Като се има прѣдъ видъ, че ще се ръководимъ прѣимуществено отъ правилника на XIV-то обикновено Народно събрание, за който авторитетни гласове заявиха, че има сериозни недостатѣци, колкото се касае за нѣкои постановления отъ сѣществуващо значение, като се има прѣдъ видъ това, казвамъ, комисията, която ще разглежда този правилникъ, ще има възможностъ въ малко врѣме да го разгледа и да го прѣдстави на васъ за приемане.

Но, г-да, трѣбва ли ние да се скѣпимъ съ народната пара тукъ, именно? Немѣ е опасно, ако ние си даваме 10—15 дена повече, когато се разрѣшава толкова важенъ въпросъ?

Уважаемиятъ г. Добриновичъ изтъкна, че трѣбва да постигнѣмъ народната пара. Това е желателно, но когато се касае да се издигне достойнството на великото Народно събрание, и въобще на парламентаризма въ България, ние не трѣбва да се спираме тогава на такива дребни смѣтки, затова, защото законодателната властъ у насъ не е достигнала до онова правилно развитие, до което е достигнала въ другитѣ цивилизовани народи.

Значи, ние имаме вече доста основания да погледнемъ на този въпросъ така. Азъ бихъ желалъ по този и други въпроси да нѣма това рѣзко раздѣляне на политически групи, каквото има въ обикновенитѣ Народни събрания; азъ бихъ желалъ между болшинство и лѣвица, отъ която и да е страна, да има единъ духъ на единение и, ако ние достигнемъ по-важнитѣ въпроси, които има да разрѣшаваме, едно съгласие, това ще бѣде успѣхъ на дѣлото, което ни прѣдстои да разрѣшимъ. И азъ моля г. г. министритѣ да възприематъ тази мисль; на основата на правилника на XIV-то обикновено Народно събрание и на другитѣ правилници, да се избере днесъ една комисия, която сама да състави правилникъ за V-то велико Народно събрание, за да се спази принципътъ, то само да си състави устава, по който ще работи.

Г. г. народни прѣдставители! Ако правилникътъ отъ миналото Събрание бѣше безъ недостатѣци, може би тогава да можехте да вземете рѣшение за неговото възприемане. Но заради това, което имахъ честта да говоря прѣдъ Васъ, вие трѣбва да възприемете този възгледъ — сами да съставите правилникъ, а не да възприемете този правилникъ отъ XIV-то обикновено Народно събрание: той не дава свобода на всички оратори да се изказватъ, той имъ свѣрзва рѣцѣтъ въ много случаи и ние ще имаме тогава повече неприятности и губене на врѣме, отколкото, ако съставимъ новъ правилникъ. Азъ съмъ убѣденъ, че вие ще възприемете този мой възгледъ и очаквамъ да вземете рѣшение, щото великото Народно събрание само да състави уставъ, който ще му създаде условия да работи по-полезно за разрѣшение на важнитѣ въпроси, които има да разглежда.

Прѣдседателъ: Г. г. народни прѣдставители! Говорили сѣ вече 12 души. Ние сме безъ правилникъ. Азъ лично бѣхъ склоненъ да ви прѣдложа съкращение на дебатитѣ, но не желая да го направя, защото това е първиятъ случай, дѣто Народното събрание се занимава съ единъ въпросъ, какъвто е настоящиятъ. Сега, безъ да прѣдлагамъ съкращение на дебатитѣ, бихъ молилъ г. г. народнитѣ прѣдставители, които сѣ записани да говорятъ, да се ста-

раятъ да бѣдатъ малко по-къси. Ако има нѣщо ново да кажатъ, добръ.

Я. Сакжзовъ: Най-добръ е отъ страна на болшинството да се изкаже едно миѣние, което да примири изказанитѣ възгледи.

Прѣдседателъ: Има думата г. д-ръ Йосифъ Фаденхехтъ.

Д-ръ Й. Фаденхехтъ: Г. г. народни прѣдставители! Въпросътъ, както се уясни, се свежда къмъ това, да-ли да се приеме врѣменно правилникътъ на XIV-то обикновено Народно събрание, или пъкъ да се не приеме врѣменно, а веднага да се пристѣпи къмъ изработването на новъ правилникъ и до тогава, въ сѣщностъ, ние да работимъ безъ правилникъ, защото азъ не мисля, че тукъ има нѣкой, който да поддържа прѣдложението, което малко неясно се направи въ тази мисль отъ уважаемия г. министър-прѣдседателъ и послѣ се поясни, собствено, въ по-друга мисль отъ министра на финанситѣ г. Теодоровъ — да приемемъ, като окончателенъ нашъ правилникъ, правилника на XIV-то обикновено Народно събрание, безъ даже да влизаме въ неговото обсъждане.

Прѣди всичко, г. г. народни прѣдставители, искамъ да изтъкна този случай, че послѣдниятъ правилникъ на XIV-то обикновено Народно събрание по никой начинъ не може да се счита за задължителенъ за великото Народно събрание, като нѣкакъвъ законъ, дѣйствуващъ въ страната. Вѣрна е мисльта, изказана отъ г. министра на финанситѣ, че законитѣ, които дѣйствуватъ въ страната, сѣ задължителни за великото Народно събрание, но единъ правилникъ на Народното събрание не е законъ въ смисль, въ какъвто ние говоримъ за закони. Той не е законъ, който сѣ дължни да знаятъ всички граждани, той не е законъ, който сѣ дължни да знаятъ и народнитѣ прѣдставители, избрани не за обикновено, а за велико Народно събрание. Никаква връзка не може да има между послѣдното обикновено Народно събрание и послѣдующето велико Народно събрание. Ако търсите нѣкаква юридическа връзка между настоящето велико Народно събрание и друго нѣкое прѣдшествуеще, то е между прѣдишното IV-то велико Народно събрание и сегашното V. Но азъ мисля, че и такава връзка не може да има: не може да се счита, че правилникътъ на IV-то велико Народно събрание е въ нѣщо задължителенъ, докато не се приеме другъ за настоящето велико Народно събрание. Ние трѣбва да се поставимъ въ туй положение, въ което се е намирало учрѣдителното търновско Народно събрание въ 1879 г., на което първата работа е била да пристѣпи къмъ изработването на правилникъ, и докато нѣма изработенъ правилникъ, то не можѣ да извърши никаква друга работа, даже да пристѣпи къмъ провѣрка на изборитѣ. Азъ мисля, че този възгледъ е единствено правилниятъ. Но, ще си зададемъ единъ въпросъ: какъ, по кой правилникъ ние ще се ръководимъ, когато ще обсъждаме правилника, който има да приемамъ за V-то велико Народно събрание, защото естествено е, да си зададемъ този въпросъ, по какви правила ще се ръководи бюрото за спазване, отъ една страна, свободата на словото, и отъ друга страна, за ограничение на злоупотребленията съ тази свобода. На този въпросъ азъ мисля, че не може да се отговори друго-яче, освѣнъ тѣй, както отговори г. Драгиевъ: за дебатитѣ, които ще станатъ по обсъждането и приемането правилника на V-то велико Народно събрание, уважаемото бюро, което получи довѣрието на великото Народно събрание, ще се ръководи по общитѣ парламентарни правила, като мисля, ние всички и отъ

болшинство и отъ меншество, можемъ да имаме пълно довѣрие въ бюрото, а така сѣщо и въ правителството, особено у уважаемия г. министъръ-прѣдседателъ, че свѣдѣта на словото ще бѣде напълно запазена въ дебатитѣ по изработване правилника на V-то велико Народно събрание. Не е нужно, мисля, да апелирамъ къмъ онази традиция, къмъ онази практика, която усвоиха въ XI-то обикновено Народно събрание. Не може да се съмнѣваме, че както уважаемиятъ г. Иванъ Ев. Гешовъ, който е билъ тогава прѣдседателъ на камарата и на комисията за изработването на правилника, така сѣщо и напиятъ уважаемъ прѣдседателъ, който е билъ тогава членъ на кабинета, при единъ правилникъ на VII-то обикновено Народно събрание, можѣха напълно да запазятъ свободата на словото, и въодушевявайки се отъ желанието да дадатъ пълнежъ просторъ на всички мнѣния въ камарата, не приложиха ограничителнитѣ наредби на правилника на VII-то обикновено Народно събрание, така и настоящето бюро, при дебатитѣ за обсъждане на правилника за V-то велико Народно събрание, ще има прѣдъ видъ да даде пълна възможность на всички народни прѣдставители да изкажатъ своето мнѣние по обсъждането и приемането на този правилникъ. Азъ мисля, че нѣмаме юридически основания да се занимаваме съ други работи, защото онова, което поддържа г. Драгиевъ по провѣрката на изборитѣ, е напълно правилно, защото, дѣйствително, до 15 юний хората иматъ право да подаватъ контестации, и, слѣдователно, до тогава не можемъ да се сезираме съ въпроса за провѣрката на изборитѣ, не можемъ да се занимаваме и съ разглеждането на проекта — което ще състави главната ни работа — прѣдложението за измѣнението на конституцията, защото, желателно е това прѣдложение да почне да се обсъжда при единъ правилникъ, който да изразява добръ обсъденитѣ и правилно изказанитѣ мнѣния на великото Народно събрание за вжтрѣшния редъ на сѣщото. И, слѣдователно, не остава нищо друго, освѣнъ да се приеме туй прѣдложение, което направиха други мои другари и което азъ си позволявамъ да повторя, именно: да се избере веднага комисия, съ задължение въ най-скоро врѣме, въ 1—2 дена, да прѣдстави единъ проектъ за вжтрѣшенъ правилникъ, който, наистина, ще бѣде много по-краткъ отъ правилника за обикновеното Народно събрание, а до изработването и приемането на този правилникъ, великото Народно събрание да не прѣдприема никаква друга работа, понеже не може да се занимава съ такава безъ правилникъ. Азъ мисля, че даже утрѣ бихме могли да се занимаемъ съ приемането на правилника, защото комисията, която ще бѣде избрана сега, може и днесъ подиръ обѣдъ да почне да работи и да приготви единъ правилникъ отъ 10—15 члена.

Прѣдседателъ: Има думата г. Атанасъ Каблешковъ.

А. Каблешковъ: Близко 3 часа говоримъ, г. г. народни прѣдставители, и азъ не виждамъ собствено да сме се отдалечили въ нѣщо отъ началото. Съ изключение, може-би, на единъ принципиаленъ въпросъ, въ всичко друго сме почти съгласни. Г. министъръ-прѣдседателъ отъ страна на правителството ни направи слѣдното прѣдложение: да приемемъ, прѣди всичко, врѣменно за управлението на настоящето велико Народно събрание, правилника на XIV-то обикновено Народно събрание. Вие видѣхте, че никой, ама абсолютно никой, въ това число и крайната лѣвица, не ви каза, че не е съгласна съ това прѣдложение. Г. Сакъзовъ излиза — мисля, че не изопачавамъ думитѣ му — и декларира, че тѣхната група нѣма нищо противъ туй. Имаше се страхъ отъ ограничение свободата на словото, говорѣше се

за миналото, за нѣкакви си миражи и тѣзи миражи изчезнаха. Вие виждате, че ние всички отъ болшинството, безъ изключение, желаемъ да дадемъ пълна свобода на словото. При това положение, кажете ми, защо протакате този въпросъ?

А. Коновъ: Поради думитѣ на министъръ-прѣдседателя.

А. Каблешковъ: Моля, не ме прѣкъсвайте. — Каза ни се, безъ правилникъ да работимъ. Тукъ се приказва за уважение и почитание къмъ всѣки, но ми се чини, че като говоримъ тукъ, за уважение и почитание, трѣбва да имаме прѣдъ видъ, че е необходимо да имаме правилникъ. Този правилникъ, г-да, не може да бѣде другъ, освѣнъ онази на XIV-то обикновено Народно събрание. Да отиваме да вземемъ правилника на IV-то велико Народно събрание, ми се чини, това ще бѣде една грѣшка и едва-ли нѣкой ще го поддържа. Заради това азъ не искамъ да правя капиталъ, да почна да развивамъ какъвъ е билъ правилникътъ на IV-то велико Народно събрание, и да казвамъ въ какви грѣшки, случайно, могатъ да изпаднатъ тѣзи, които поддържаха тази идея. Азъ мисля, че за да свършимъ съ този въпросъ, ние трѣбва да дадемъ на гласуване въпроса, да приемемъ врѣменно да се управляваме отъ правилника на XIV-то обикновено Народно събрание. Слѣдъ това — болшинството се изказа и азъ го поддържамъ — да се избере една комисия, която ще види какви измѣнения да се направятъ въ него. Тя ще дойде да се яви тукъ съ единъ краткъ или дълъгъ правилникъ.

Д-ръ П. Джидровъ: Да изработи, а не да прѣгледа и поправи правилника.

А. Каблешковъ: Комисията ще ни каже, какво трѣбва да направимъ и тогава ще разискваме върху него. И тѣй, г-да, да туримъ край на въпроса, като се даде на гласуване, първо, въпросътъ, който ни поставя г. министъръ-прѣдседателъ отъ страна на правителството, по който досега никой почти не говори противъ, и слѣдъ това да се избере вече комисията.

Прѣдседателъ: За да избѣгна неприятността да полагамъ на гласуване въпроса за прѣкъсание на дебатитѣ, азъ ще ви моля да изслушате послѣдния записанъ народенъ прѣдставителъ г. Йонко Веселиновъ, съ когото ще приключимъ дебатитѣ.

Й. Веселиновъ: Г. г. народни прѣдставители! Всички желаемъ да имаме правилникъ, който да гарантира свободата на словото. Това желание го иматъ както прѣдставителитѣ отъ страна на лѣвицата, така сѣщо и прѣдставителитѣ отъ дѣсницата. И азъ отъ нищо не виждамъ единъ страхъ, въ смисълъ да се ограничи още отъ първия денъ свободата на словото на прѣдставителитѣ въ великото Народно събрание.

Обаче, въпросътъ е, дали трѣбва да остане въ дѣйствие този правилникъ, който се прѣпорѣчва отъ г. министъръ-прѣдседателя, правилникътъ на XIV-то обикновено Народно събрание, или трѣбва да се изработи специаленъ правилникъ за великото Народно събрание. Нѣмаше да взема думата, г. г. народни прѣдставители, ако нѣкои отъ прѣдставителитѣ на дѣсницата не схванаха криво становището на г. министъръ-прѣдседателя. Г. министъръ Гешовъ не изказа гледището на правителството по този въпросъ въ тази императивна смисълъ, той не каза, че правителството иска този правилникъ непрѣмѣнно да бѣде приетъ до края на засѣданията на великото Народно събрание, но остави този въпросъ откритъ на усмотрѣние на народното прѣдставителство, да се разисква отъ него, и то да рѣши, да-ли този пра-

влияние да остане въ сила до край, или да се изработи новъ. Това даде основание на някои представители отъ лѣвицата да мислятъ, че то е крайното желание на правителството. Азъ това не съглеждамъ ни най-малко, нито въ рѣчта на г. Гешова, нито въ рѣчта на г. Теодорова. Но някои отъ г. г. представители, като г. г. Панаичевъ и Нейчевъ, поставиха на фалшива основа своето мнѣние по въпроса. Тѣ не се изказаха принципиално по въпроса, дали трѣбва да се приеме изцѣло правилникътъ за вътрѣшния редъ на XIV-то обикновено Народно събрание, или трѣбва да се избере комисия, която да състави новъ правилникъ, специално за заседанията на великото Народно събрание. Затуй г. Нейчевъ ни предложи да се занимаемъ съ измѣненіята на чл. чл. 18 и 21, а г. Панаичевъ говори специално за чл. 18. Азъ мисля, г. г. народни представители, че това е едно погрѣшно схващане на въпроса. Въпросътъ трѣбва да се разрѣши правилно така: или трѣбва този правилникъ да остане въ дѣйствие дотогава, докогато се изработи единъ специаленъ правилникъ за заседанията на великото Народно събрание, безъ да се влиза въ разбирателство на въпроса, добри ли сж чл. чл. 18 и 21, и безъ да се избира комисия, която да измѣни постановленіята на тѣзи членове, защото, ако се приеме по принципъ, че този правилникъ ще дѣйствува, нѣма смисълъ да се избира комисия да го измѣни. Тази комисия, която ще изберемъ, ще се занимае не съ измѣнение, а съ съставяне на студѣленъ правилникъ, по който трѣбва да ръководимъ нашитѣ заседания. Ето защо, азъ не мога да се съглася съ мнѣнието на г. Нейчева, че въ настоящето Събрание трѣбва да се избере комисия, която да прѣредактира чл. чл. 18 и 21 и да разшири свободата на словото на представителитѣ въ великото Народно събрание. Не, г. г. народни представители! Вашето мнѣние по този въпросъ трѣбва да бѣде, или че правилникътъ за вътрѣшния редъ трѣбва да остане въ сила дотогава, докогато се състави специаленъ правилникъ за великото Народно събрание, или трѣбва да изберете една комисия, която да състави именно отдѣленъ правилникъ за заседанията на великото Народно събрание. И моето мнѣние по този въпросъ е, че ние не можемъ да се водимъ по разспрежданията на правилника за XIV-то обикновено Народно събрание, а още днесъ трѣбва да изберемъ комисия, която да състави специаленъ правилникъ за заседанията на великото Народно събрание. Правилникътъ за вътрѣшния редъ на XIV-то обикновено Народно събрание съществува, но той съществува за обикновенитѣ Народни събрания, а ние сме въ велико Народно събрание. Ако трѣбва да гледаме традицията, много намѣсто забѣлѣжи г. Цановъ, че трѣбва да се обрнемъ къмъ правилника на IV-то велико Народно събрание, който е послѣденъ правилникъ, а не къмъ правилника на XIV-то обикновено Народно събрание. Защото, ние знаемъ, г. г. народни представители, че има разлика въ работата и въ атрибутитѣ на двѣтѣ Събрания; и ако правилникътъ за вътрѣшния редъ на обикновенитѣ Народни събрания е непълненъ, непълненъ е затуй, защото той не третира атрибутитѣ на великото Народно събрание, не урежда дѣйността му, слѣдователно, ние можемъ да си служимъ съ него дотолкова, доколкото е необходимо да се доберемъ до оня правилникъ, който трѣбва да изработимъ за заседанията на великото Народно събрание, а той е правилникътъ, който трѣбва да се изработи отъ една специална комисия. Ето защо, азъ мисля, че по този въпросъ, за да не съществува страхъ нито въ меньството, че ще бѣде теоризирано отъ болшинството, нито болшинството да обвинява въ obstructive меньството, трѣбва да се ревизира правилникътъ отъ IV-то велико Народно събрание, като се иматъ прѣдъ видъ правилникътѣ на обикновенитѣ Народни

събрания, и възъ основание на всичко това, специална комисия, избрана въ днешното заседание, да състави новъ правилникъ за вътрѣшния редъ на V-то велико Народно събрание. А дотогава заседанията на великото Народно събрание да се ръководятъ по общитѣ парламентарни традиции, установени тукъ и въ всички европейски парламенти. (Ръкоплѣскане отъ лѣвицата)

Прѣседателътъ: Има думата г. Илия Георговъ.

И. Георговъ: Почитаеми г. г. народни представители! Въпроситѣ, съ които ние се занимаваме, сж съвсѣмъ различни отъ ония, съ които се занимава обикновеното Народно събрание. Ние тукъ ще има да преценираме по-точно прерогативитѣ на обикновеното Народно събрание, тъй сжко и прерогативитѣ на държавния глава, които се упражняватъ отъ отговорното министерство. Понеже има да разглеждаме съвсѣмъ други въпроси, излиза, че ние трѣбва да си приготвимъ другъ правилникъ. Ние днесъ видѣхме, че уважаемиятъ г. прѣседателъ на камарата, като се основаваше на правилника за обикновеното Народно събрание, прѣкъсваше, отнемаше свободата на мнѣнията, когато тѣ се отнасяха до държавния глава. Въ правилника за обикновеното Народно събрание, въ отдѣла „Дисциплина“, не се позволява да се критикува държавниятъ глава. Но когато ние ще разглеждаме законопроекта за измѣнение на конституцията, въ генералнитѣ дебати, трѣбва да критикуваме държавния глава, да сждимъ неговото поведение въ миналото. Азъ тукъ сега нѣма да ви говоря, какво е било поведението на държавния глава, но то не е било коректно. Това го знаятъ най-добри нашитѣ държавни мъже.

Прѣседателътъ: Правя Ви бѣлѣжка и ще Ви отнема думата, ако прѣдължавате по тоя начинъ.

И. Георговъ: Начинътъ, по който той изгони министерството на г. Данева, свидѣтелствува за това. Именно, прѣдъ видъ на особената материя, която ние има да разглеждаме, ще трѣбва да си изработимъ единъ особенъ правилникъ, който да позволява на великото Народно събрание да се произнася съвсѣмъ свободно върху поведението на държавния глава. Това великото Народно събрание трѣбва да приеме, ако иска да се постави на оная достойна висота, на която е искалъ да го тури българскиятъ народъ. (Ръкоплѣскане отъ лѣвицата)

Прѣседателътъ: Прѣнията сж изчерпани.

Има думата г. министърътъ на финанситѣ да направи едно заключително прѣдложение.

Министъръ Т. Теодоровъ: Г. г. народни представители! Най-напрѣдъ двѣ думи относително това, което азъ съмъ говорилъ по-рано и което говоря сега. Което съмъ поддържалъ и по-рано, г. г. народни представители, въ XIII-то и XIV-то обикновени Народни събрания, това поддържамъ и днеска. Моитѣ възгледи се състоятъ въ слѣдующето. Въ XIII-то обикновено Народно събрание, когато се прѣдложи да се суспендира правилникътъ на XII-то обикновено Народно събрание, изработенъ още въ XI-то, и да се върнемъ къмъ правилника на VII-то обикновено Народно събрание, азъ протестирахъ — и г. Драгиевъ протестира съ мене — и азъ бѣхъ правъ, защото поддържахъ сжщата теория, тая теория, която поддържамъ и сега, и която е права, че щомъ има изработенъ единъ правилникъ, който е въ сила за XII-то обикновено Народно събрание, той трѣбва да се счита въ сила и за XIII-то обикновено Народно събрание, докогато не се измѣни. Съ едно прѣдложение на министъръ-прѣседателя, казахъ азъ, не може да се суспендира единъ правилникъ и да се върнемъ на

другъ единъ, който е вече отмѣненъ и който хората не знаятъ и не сж длѣжни да го знаятъ. Това азъ казахъ, и това и сега поддържамъ. Не може по този начинъ да се забрави силата на единъ правилникъ, който дѣйствува вече и който е въ сила при свикването на едно Събрание. Новото Събрание е длѣжно да приеме този сѣция правилникъ, да се ръководи по него дотогава, докогато то — суверенно — не вземе да си го промѣни, защото чл. 104 отъ конституцията казва, че всѣко Събрание е властно да си изработи такъвъ правилникъ, какъвто иска. Ето защо, азъ тогава бѣхъ правъ и послѣдователенъ. Когато слѣдъ това, въ XIV-то обикновено Народно събрание дойде правителството на г. Малинова, той искаше да усвои правилника на XIII-то, който бѣше на VII-то обикновено Народно събрание, азъ тогава пакъ станахъ и казахъ, че дѣйствително ако се придържахме о традицията, понеже въ XIII-то обикновено Народно събрание е билъ въ сила правилникътъ на VII-то, значи, този правилникъ трѣбва да бѣде въ сила и по-нататкъ. Но азъ заявихъ, понеже прѣдложеніето, за да се гласува за прѣзъ цѣлата сесия на XIII-то обикновено Народно събрание правилникътъ отъ VII-то, бѣше само по себе-си противозаконно, бѣше единъ актъ, който не може да се счита за правомѣренъ, азъ апелирахъ къмъ XIV-то обикновено Народно събрание да направи по-добъръ изборъ и да каже, че нѣма да се ръководи отъ този правилникъ отъ VII-то, който неправилно се взема за ръководство отъ XIII-то обикновено Народно събрание, слѣдъ като бѣше погребанъ, но да продължава традицията и да се ръководимъ отъ правилника на XII-то обикновено Народно събрание, докогато той се измѣни. Г. Малиновъ и XIV-то обикновено Народно събрание възприеха идеята, че правилникътъ на XIII-то обикновено Народно събрание, само за туй, защото е прѣдшествующъ, макаръ и гласуванъ по единъ незаконенъ начинъ, е задължителенъ, и продължаваха да работятъ съ него дотогава, докогато той се измѣни и замѣни съ сега дѣйствующия правилникъ, който ние наричаме правилникъ на XIV-то обикновено Народно събрание, по който ще бѣде и на XV-то, както по-рано ви заявихъ — споредъ моето разбиране, винаги послѣдователенъ на моята мисль — до изработването на другъ единъ, защото не може, г-да, всѣко едно Събрание, като се събере, да захване да си прави правилникъ, да захване отъ а, б и, докато изработи такъвъ, да дѣйствува, тъй да се каже, безъ никакъвъ правилникъ. Правилникътъ е, който опрѣдѣля правата и длѣжноститѣ на прѣдседателя и бюрото, правата и длѣжноститѣ на народното прѣдставителство, отношенията помежду имъ — единъ редъ подробности, които сж необходими въ всѣко благоустроено Събрание. Не можешъ безъ него да минешъ нито единъ день. И защо да не се възприеме прѣдшествующиятъ правилникъ? Ще се възприеме, трѣбва да се възприеме, защото нито една минута не трѣбва да се работи безъ правилникъ; инакъ ще изпаднемъ въ анархия и хаосъ: единъ ще претендира едно, другъ ще претендира друго, и никой не ще знае, кой е правъ и кой е кривъ, защото нѣмашъ да се основешъ на нѣкакъвъ текстъ. Но това не изключва правото на Народното събрание, когато отъ прѣдшествующото такова е останалъ единъ правилникъ, който е неудобенъ, стѣснява свободата или я разширява, или дава възможност на обструкция — негова отговорностъ е, то е отговорно и прѣдъ историята, и прѣдъ народа, и прѣдъ обществото — да измѣни този правилникъ въ онѣзи постановления, които му врѣдятъ. Ето защо азъ считамъ, че никога не съмъ билъ непослѣдователенъ; напротивъ, винаги съмъ билъ послѣдователенъ, и днесъ съмъ на една и сѣща мисль, заедно съ правителството, въ което вземамъ участие, и твърдя, че правилникътъ на XIV-то обикновено Народно събрание може да ни служи — не казвамъ, че той е задължителенъ за насъ — за ръководство

дотогава, докогато не изработимъ нѣкой другъ или не направимъ въ този нѣкои частични измѣнения, които намѣрваме, че сж необходими. Азъ не казвамъ, както г. Фаденхехтъ счита, че този правилникъ е задължителенъ и за великото Народно събрание. Ако бѣше задължителенъ, нѣмаше какво да разсѣждаваме, ние нѣмаше да поставимъ въпроса на гласуване, а щѣхме да кажемъ: понеже по конституционнитѣ традиции и обичаи правилникътъ на XIV-то обикновено Народно събрание е задължителенъ, нѣма какво да се разсѣждава. Напротивъ, азъ казвамъ, той не е задължителенъ, обаче, като най-свършено, послѣдно дѣло на българския парламентаренъ животъ, въ който сж взети прѣдъ видъ опититѣ на миналото и сж установени въ единъ извѣстенъ видъ, то сѣществувало, всичко друго е унищожено. Правилникътъ на XII-то обикновено Народно събрание може да е билъ по-добъръ, но е унищоженъ; правилникътъ на VII-то обикновено Народно събрание може за други да е по-добъръ, но и той е отмѣненъ, и т. н. Този е въ сила, ние, правителството, не можемъ да намѣримъ нищо по-разумно, нищо по-справедливо, нищо по-сѣгласно съ парламентарнитѣ обичаи отъ това да ви прѣдложимъ този правилникъ на XIV-то обикновено Народно събрание да ни служи приврѣменно за ръководство въ нашитѣ работи. Прибавяме пакъ, и сега повтарямъ сѣщо, че е възможно нѣкои отъ прѣдписанията на този правилникъ — азъ ви посочихъ едно отъ тѣхъ — да се считатъ, че сж стѣснителни за свободата на словото. Който ги намѣрва, че сж стѣснителни, пека направи едно прѣдложение да се възложи на една комисија да измѣни този или онзи членъ; но трѣбва да се фиксира, кое именно и какъ трѣбва да се измѣни. Нѣма нужда да се изработи новъ правилникъ, достатъчно е онѣзи постановления, които г. г. ораторитѣ визиратъ, че не сж добри, не сж достойни за великото Народно събрание, тѣ да се измѣнятъ, като ги посочатъ, кои сж тѣ именно. За жалость, всички оратори, които не сж доволни отъ този правилникъ и искатъ новъ правилникъ, не се спрѣха да кажатъ, защо искатъ новъ правилникъ, какво въ този правилникъ имъ врѣди или ги стѣснява. Изключение направи г. Георговъ, който каза: „Намъ утрепва оная частъ отъ правилника, която дава право на прѣдседателя да спира оратора, когато послѣдниятъ критикува държавния глава“. Нѣма такова право да е дадено на прѣдседателя, когато ораторътъ само критикува; но когато ораторътъ обидва и оскърбява държавния глава — да. Трѣбва да се знае, кое утрепва, кое е недостойно за великото Народно събрание, и само то да се измѣни.

Я. Сакжзовъ: Ние не искаме да влизаме въ разглеждане на този правилникъ, който ни прѣпорѣчватъ.

Министъръ Т. Теодоровъ: Нашето мнѣние е, че този правилникъ може да се приеме *tel quel*, за да не се прави новъ правилникъ.

Но казватъ, че великото Народно събрание трѣбва сега да изработи единъ правилникъ, защото то е велико Народно събрание, и този правилникъ да служи за образецъ на другитѣ. Не е вѣрно, че великото Народно събрание, като изработи единъ правилникъ, този правилникъ трѣбва да бѣде задължителенъ за обикновенитѣ Народни събрания. Изработенъ единъ правилникъ или измѣненъ този, той ще служи само за великото Народно събрание, а обикновеното Народно събрание ще почне отъ тамъ, дѣто е стигнало, ще почне отъ правилника на XIV-то обикновено Народно събрание, и ако иска, ще го измѣни или нѣма да го измѣни. Но понеже е дума, че свободата на словото тукъ трѣбва да се защити повече, отколкото въ обикновеното Народно събрание, азъ съмъ длѣженъ да ви обърна вниманието, г-да, че

свободата на словото трѣбва да се защити не само въ великото Народно събрание, а и въ обикновеното, че чл. 147 отъ конституцията, който посочва известни членове отъ послѣдната, които сж задължителни и за великото Народно събрание, между другото посочва и чл. чл. 90—104, които говорятъ тъкмо за свободата на словото. За великото Народно събрание нѣма специални правила относително свободата на словото, а има само позоваване на сѣщитѣ онѣзи правила, които консакриратъ, които освещаватъ свободата на прѣнїята и разискванията въ обикновеното Народно събрание. И прѣдвѣждайки, че, може-би, това се счита за едно стѣснение, дѣто е ограничено по два часа да се говори по единъ и сѣщъ въпросъ отъ единъ ораторъ, азъ казахъ, че ако това е, което стѣснява нѣкого да не може да си изкаже мислитѣ въ два часа, е добръ, ние и по-този правилникъ, както е, имаме пълно право да апелираме къмъ благосклонността на прѣдседателя — декларирамъ, че правителството ще бѣде съгласно за това, ако щете, прѣдложете едно измѣнение, ще го приемемъ — да говорятъ ораторитѣ дотогава, докогато досвършатъ окончателно мисълта си, нѣма да искаме съ часове да мѣримъ думитѣ на хората. И какво искате по-добро отъ това? Ако не вѣрвате на думитѣ ми, направете прѣдложение, ще го измѣнимъ и ще се свърши работата; но нека сега дѣйствуваме като хора разумни, които искатъ да вършатъ работа, а не само да сѣятъ, безъ да мѣсятъ.

Ама казватъ: „Това не е нищо, ще се заловимъ въ единъ-два дена да свършимъ тая работа“. Когато се заловимъ да правимъ новъ правилникъ — опитътъ ни учи — ние сме едно велико Народно събрание отъ 420 души, а не обикновено Народно събрание, което е съ два пѣти по-малко хора, имаме толкова хора, които искатъ да се изкажатъ, а имаме и хора, които, може-би, не толкова познаватъ нуждитѣ и практиката на парламентарния животъ, и ние можемъ да си изгубимъ всичкото врѣме да правимъ правилникъ. А, г. г. народни прѣдставители, нашата задача тукъ не е да правимъ правилници, ние не сме повикани по силата на чл. 140 отъ конституцията да правимъ правилникъ, не сме повикани, ако щете, да критикуваме и държавния глава.

Отъ лѣвицата: А-а-а!

Министъръ Т. Теодоровъ: Да, не за това сме свикани ние — да го сѣдимъ, какво е правилъ въ миналото — а ние сме повикани да се произнесемъ върху умѣтността или неумѣтността да се направятъ известни промѣни въ конституцията.

Отъ лѣвицата: Ще поговоримъ върху това.

Министъръ Т. Теодоровъ: Тѣй че, изработването на новъ правилникъ е необходимо само дотолкозъ, доколкото това се налага отъ нуждата да имаме редъ, и както обикновеното Народно събрание, по силата на чл. 104 отъ конституцията, си прави правилникъ, или ако има готовъ, възприема него, докато се измѣни, тѣй и ние, по силата пакъ на чл. 104 отъ конституцията, искаме да възприемемъ този правилникъ. Който би желалъ да направи нѣкои измѣнения въ него било въ чл. 14, било въ чл. 15 и т. н. отъ този правилникъ, нѣма освѣтъ да ги прѣдложи, ще пратимъ това прѣдложение въ една комисия, ще видимъ, да-ли има нужда да се измѣни този или онзи членъ, и това ще бѣде въ съгласие съ чл. 103 отъ правилника. Само по този начинъ ние ще работимъ цѣлесъобразно, съ намѣрение да вършимъ работа и да не нащѣримъ правата на никого, безъ да намалимъ — декларирамъ го още единъ пѣтъ, не е това желанието нито на правителството, нито на болшинството — безъ да намалимъ свободата на прѣнїята въ това велико Народно събрание.

Слѣдъ тѣзи обяснения азъ ще моля да се пристѣпи да се гласува именно върху врѣмненното приемане за рѣководство правилника, изработенъ отъ XIV-то обикновено Народно събрание (Рѣкоплѣскане отъ дѣсницата)

Д-ръ П. Джидровъ: Г. прѣдседателю! Дайте ми думата.

Прѣдседателъ: Моля Ви се, г. Джидровъ!

Д-ръ П. Джидровъ: Какво ми се молите?

Прѣдседателъ: Прѣнїята сж приключени — това заявихъ по-рано.

Д-ръ П. Джидровъ: Азъ съмъ записанъ прѣди да запитате Събранието, да се приключатъ ли прѣнїята.

Прѣдседателъ: Ако дамъ думата на Васъ, ще искатъ и други да говорятъ; затова ще питамъ Събранието.

Д-ръ П. Джидровъ: Които сж записани, тѣ сж записани, и трѣбва да имъ дадете да говорятъ.

Прѣдседателъ: Повеже нѣмаме правилникъ, а има господа, които желатъ да говорятъ, нѣкъ може и други да заявятъ...

Д-ръ П. Джидровъ: Кои сж записани?

Прѣдседателъ: Вие сте сега единъ, но и други ще искатъ.

Д-ръ П. Джидровъ: Азъ, г. прѣдседателю, много малко нѣщо имамъ да кажа.

Прѣдседателъ: Ако не желаете да се подпишете на това, което азъ казвамъ — че прѣнїята сж приключени, тогава ще се обърне къмъ Събранието то да каже, счита ли се за освѣтлено или желае още да се говори.

Д-ръ П. Джидровъ: На основание на кой правилникъ, г. прѣдседателю?

Отъ дѣсницата: А-а-а! Видѣ ли сега? (Смѣхъ)

Прѣдседателъ: Ако положението на прѣдседателя на българското Народно събрание бѣ като положението на спикера на английския парламентъ, тогава неговата дума щѣше да е мѣродавна; но като нѣмаме такива традиции, остава едно — Народното събрание да си каже думата. Тѣй като азъ не желая да си присвоявамъ правото да прѣкрачавамъ самъ дебатитѣ, питамъ Народното събрание, желае ли да се говори още по този въпросъ?

Отъ дѣсницата: Не желаемъ.

Прѣдседателъ: По този начинъ дебатитѣ се прѣкрачаватъ. Сега ще се пристѣпи къмъ гласуване. Има прѣдложение, направено отъ г. министъръ-прѣдседателя, подкрѣпено отъ г. министра на финанситѣ и отъ други още народни прѣдставители, въ смисълъ да рѣши Събранието да се рѣководи прирѣмнено отъ нарежданията на правилника, изработенъ отъ XIV-то обикновено Народно събрание, като — азъ подразбирамъ така — правителството нѣма нищо противъ да се назначи една комисия, която да подвъргне на прѣглеждане нѣкои отъ разпорежданията на този правилникъ.

Министъръ Т. Теодоровъ: Ако постѣпи такава прѣдложение.

Прѣдседателъ: Второ прѣдложение, което ми се връчва сега, гласи: (Чете) „Народното събрание да рѣши да се избере комисиия, която да изработи правилникъ за вътрѣшния редъ на V-то велико Народно събрание. До изработването на такъвъ, при ръководството на дебатитѣ по обсъждането на този правилникъ, бюрото да спазва общоприетитѣ парламентарни принципи, като великото Народно събрание върва, че то нѣма да измѣни практиката, слѣдвана отъ първитѣ хора на бюрото и министерството отъ XI-то и XII-то обикновени Народни събрания“.

Това сж въ сжщностъ двѣтѣ прѣдложения, къмъ които се свеждатъ изказанитѣ тукъ отъ г. г. народнитѣ прѣдставители мнѣния.

Ще положа на гласуване мнѣнията така, както сж изказани по реда, най-първо мнѣнието на г. министър-прѣдседателя, и ще моля онѣзи г. г. народни прѣдставители, които сж съгласни съ това мнѣние, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

По този начинъ прѣдстои ни да минемъ къмъ третия пунктъ отъ дневния редъ.

Д-ръ П. Джидровъ: Прѣдложението, което гласувахте, има двѣ точки. Първата точка е, да се приеме правилникътъ на XIV-то обикновено Народно събрание приврѣменно; по втората точка има разногласие, има двѣ мнѣния — да се назначи комисиия или чрѣзъ писмено прѣдложение да станатъ измѣнения. Трѣбва да се избере комисиия.

К. Пастуховъ: Г. прѣдседателю! Дайте ми думата.

Прѣдседателъ: Ще резюмирамъ и тази страна на въпроса. Понеже, казахъ, правителството не е противно да се назначи една комисиия за прѣглеждане нѣкои отъ разпоредженията на правилника, има сега двѣ мнѣния: да се назначи ли отъ Събраниято, тъй както сме събрани днесъ, една комисиия специално за изработване на правилникъ за вътрѣшния редъ на великото Народно събрание, или да се остави на инициативата на народнитѣ прѣдставители по свое усмотрѣние да внесатъ прѣдложение за измѣнение на нѣкои членове.

Я. Сакжзовъ: Никой не е подкрѣпялъ такова прѣдложение.

Д. Драгиевъ: Никой не го е прѣдложилъ.

Министъръ Т. Теодоровъ: Азъ го прѣдложихъ два пѣти.

И. Януловъ: Защо е необходимо специално прѣдложение?

Д-ръ П. Джидровъ: Защо една комисиия да не докладва въ утрѣшното заседание? Всички дебати се въртѣха около това — да се прѣгледа този правилникъ отъ една комисиия, вмѣсто да се прави новъ.

Министъръ Т. Теодоровъ: Никой не е противъ, ако направите прѣдложение и кажете какво трѣбва да се измѣни; туй прѣдложение ще се даде на комисиията, тя да го изучи.

Д-ръ П. Джидровъ: За да можете да прѣгледате всички тѣзи измѣнения на конституцията по стария правилникъ ли? Ние искаме за утрѣ една комисиия да докладва, съгласно говореното отъ г. министър-прѣдседателя. Гласувайте го. Иначе ще бѣде най-големиятъ тероръ, какъвто познаватъ великитѣ Народни събрания — . . .

Отъ дѣсницата: Охо-о-о!

Д-ръ П. Джидровъ: . . . да оставите по този правилникъ само два часа да приказва единъ човѣкъ.

Прѣдседателъ: Има прѣдложение да се назначи една комисиия за изработване на вътрѣшенъ правилникъ на V-то велико Народно събрание и да докладва въ най-близко бѣдѣще. Това ли бѣше прѣдложението Ви, г. Джидровъ?

К. Пастуховъ: Г. прѣдседателю! Вие декларирахте отведѣ въ смисълъ, че правителството е съгласно да се приеме врѣменно правилникътъ на XIV-то обикновено Народно събрание, като се назначи една комисиия. Спорътъ бѣше само, да-ли да станатъ само нѣкои измѣнения или да се докладва пѣлъ новъ правилникъ. Така че, който гласува за първото прѣдложение, подразбира се, че гласува и за комисиия.

Отъ дѣсницата: А-а-а!

К. Пастуховъ: Вие така формулирахте, и Вапитѣ думи сж записани.

Прѣдседателъ: Трѣбва да се направи прѣдложение, че правителството нѣма нищо противъ, ако стане въпросъ за назначението на една комисиия, която да се занимае съ разглеждането на нѣкои членове отъ правилника.

И. Януловъ: Нека се избере комисиия.

Прѣдседателъ: Трѣбва да се направи прѣдложение.

И. Януловъ: Министър-прѣдседателъ направи такова прѣдложение, министърътъ на финанситѣ направи такова прѣдложение и ние го направихме устно.

П. Теодоровъ: Прѣдложението произлѣзе отъ мене — азъ го направихъ. Измѣнения въ правилника могатъ да станатъ, каквито искате, и лѣвицата и ние, може-би, всички ще ги подкрѣпимъ; но, докато станатъ такива измѣнения, трѣбва да приемемъ сегасега врѣменно единъ правилникъ — приехме го. Измѣнения въ този правилникъ могатъ да ставатъ, но за да станатъ, съгласно този правилникъ, трѣбва да се направи прѣдложение.

Отъ дѣсницата: Тѣй, вѣрно. (Ржкоплѣскане)

П. Теодоровъ: Слѣдователно, като нѣма прѣдложение, не могатъ да ставатъ измѣнения. Трѣбва да бѣдемъ парламентарни, послѣдователни и да изпълняваме правилника, който сме приели.

И. Януловъ: Това е само единъ софизъмъ, и то много глупавъ.

П. Теодоровъ: Г. г. народни прѣдставители! Апирамъ къмъ васъ, може ли господинътъ да се изразява, че азъ съмъ билъ глупакъ и че говоря глупости. Ако Вие, г-не, апелирате, че сте народенъ избраникъ, и азъ апелирамъ, че съмъ избранъ отъ 2.500 души. Ако азъ съмъ глупавъ, значи и монти избиратели сж глупави. Това е оскърбление на монти избиратели, 2.500 души, които, споредъ Васъ, сж пратили тукъ единъ глупакъ.

С. Консуловъ: Г. Януловъ! Не цѣнете хората по себе си. Ако Вие сте глупецъ, не слѣдва, че и другитѣ сж глупци. (Шумъ)

Председателът: (Силно звъни) Моля, г-да!

Въпросът остава открит. Понеже нѣкои го-спода правятъ предложение веднага да се назначи комисия, туй предложение не мога да положа на гласуване. Колкото се касае до казаното отъ министритѣ, разбира се слѣдующето: ако се направи предложение за прѣглеждане правилника и се внесе въ Събраниято, министритѣ нѣма да бждатъ противни. Направете предложението да го поставимъ на дневенъ редъ утрѣ и тѣзи, които бждатъ тукъ, да си кажатъ думата.

И. Януловъ: Нека г. министъръ-председателътъ самъ заяви, какво е казалъ. Азъ твърдя и настоявамъ, че той искаше туй, което ние говорихме.

Председателътъ: Ако нѣкои г. г. народни прѣдставители желаятъ веднага да се назначи комисия съдѣ тѣзи прѣния, безъ да прецедиратъ, за какво правятъ това предложение, а народното прѣдставителство не е на мнѣние да се назначи днесъ такава комисия, въпросътъ е откритъ.

Отъ дѣсницата: Да се гласува.

К. Пастуховъ: Г. прѣдседателю! Искамъ думата; само двѣ минути ще говоря.

Д. Драгиевъ: Г. прѣдседателю! Дайте ми думата.

Председателътъ: Има думата г. Кръстьо Пастуховъ.

Отъ дѣсницата: Не може. Гласува се вече.

Д-ръ П. Джидровъ: Г. Теодоровъ! Гарантирайте свободата на словото, когато прѣдседателътъ дава думата. (Възражение отъ дѣсницата)

Председателътъ: (Звъни) Г-да! Давамъ думата на г. Пастухова да изкаже мнѣнието си по формулировката на предложението.

К. Пастуховъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Ще бжда съвършено кратъкъ и вземамъ думата само за едно обяснение.

Най-напрѣдъ още, г-да, ще подчертая, че при формулиране на предложението г. прѣдседателътъ заяви: „Който е съгласенъ съ предложението на г. министъръ-президента — приврѣменно да се ръководи великото Народно събрание отъ стария правилникъ, като се остави да си избере или назначи, както той дословно се изрази, една комисия за измѣнение на правилника — да гласува затова предложение“; това предложение се прие.

Отъ дѣсницата: Не е вѣрно.

К. Пастуховъ: Искамъ да тълкувамъ самото туй обстоятелство, че комисия ще се избира, пакъ показва, че въпросътъ за избиране на комисия е прѣдрѣшенъ отъ народното прѣдставителство. Самиятъ фактъ, г. г. народни прѣдставители, че самото правителство иска врѣменно да се ръководимъ отъ стария правилникъ — и г. прѣдседателътъ полага на гласуване врѣменно да се ръководимъ отъ стария правилникъ — подразбира, че въпросътъ за комисията е разрѣшенъ въ положителна смисълъ.

Отъ лѣвицата: Да.

К. Пастуховъ: Ако този въпросъ не е разрѣшенъ въ положителна смисълъ, азъ питамъ, какъ народното прѣдставителство може да се ръководи отъ единъ врѣмененъ правилникъ. Народното прѣста-

вителиство ако смѣта, че въпросътъ за правилника е разрѣшенъ въ тази смисълъ, че той си остава въ сила, докогато не се измѣни по надлежния редъ, прѣдвидѣнъ въ самия правилникъ, именно чл. 103, народното прѣдставителство и прѣдседателството нѣмаше да гласуватъ приврѣменно, а щѣха да гласуватъ, че правилникътъ се приема и че остава въ сила, разбира се, докогато не се измѣни по надлежния редъ. И тогава, г-да, нѣмаше нужда отъ второто добавление на г. прѣдседателя, защото самиятъ законъ изчерпва това добавление. Самъ г. министърътъ на финанситѣ, който се явява защитникъ на правителството — отъ негово име говори — ви каза, че той е съгласенъ, че правилникътъ не е задължителенъ и че може да се измѣни, но докогато сме си изработили новъ правилникъ, да имаме за ръководство стария правилникъ; г. Фаденхехтъ оспори това, но най-накрая вие се съгласихте на другото. Ако, г. г. народни прѣдставители, правилникътъ бжде въ сила, докогато се изработи новъ, защо вие ще стнемете намъ правото и защо искате да смѣтнете този въпросъ за прѣдрѣшенъ въ смисълъ, че този правилникъ ще се измѣни, когато вече формулирано предложение има, направено по начинъ, указанъ въ стария правилникъ? Ако, г. г. народни прѣдставители, стариятъ правилникъ за васъ е въ сила, и туй било по духа на законитѣ, самото правителство нѣмаше никакво основание да апелира къмъ народното прѣдставителство да приеме единъ правилникъ, който не е изработенъ за великото Народно събрание, но да приеме единъ правилникъ, който е изработенъ за XIV-то обикновено Народно събрание и който е мѣродавенъ само за това XIV-то обикновено Народно събрание. Прочее, явно е, че въ съзнанието на правителството, въ съзнанието на г. прѣдседателя и въ нашето съзнание, когато сме гласували, е било, че ние приемаме да се ръководимъ по този правилникъ приврѣменно. Ако е така, г-да, нѣма защо да ни карате да формулираме измѣненето. Това е едно извиване, едно заобикаляне на правилника, защото туй формулиране може да дойде чакъ слѣдъ закриване на великото Народно събрание.

Д-ръ П. Джидровъ: И да се прѣдложи отъ $\frac{1}{4}$ отъ народнитѣ прѣдставители.

К. Пастуховъ: Да, и трѣбва да стане съ $\frac{1}{4}$ отъ прѣдставителитѣ. Тогава вече не е приврѣменно. Какво ще излѣзе, г. г. народни прѣдставители? Ние приемаме единъ правилникъ приврѣменно, ние признаваме за великото Народно събрание суверенното право да си изработи то само правилникъ за вжтрѣшната си уредба, ние не считаме, че правилникътъ на XIV-то обикновено Народно събрание е задължителенъ, а фактически, чрѣзъ нашето гласуване и чрѣзъ отнемане възможността да се назначи една комисия още сега, ние дождаме дотамъ — да се подчинимъ на единъ правилникъ, който не е изработенъ отъ насъ и за който ние не сме дали нашата дума. Ето това е, което ние не можемъ да приемемъ.

Председателътъ: Искате да говорите само за формулировката.

К. Пастуховъ: Ето защо азъ апелирамъ, както къмъ васъ, тъй и къмъ правителството, тъй и къмъ г. прѣдседателя най-много, думитѣ на когото азъ дословно помня, че бѣха свързани съ приврѣменно ръководене и съ назначение на една комисия, да се съгласите всички още сега да се назначи една комисия да изработи този правилникъ и която утрѣ да докладва. И недѣйте мисли, г-да, че комисията ще приеме нѣщо, което не е за приемане. Вие сте болшинство. Ако това, което комисията изработи,

не е съгласно съ разбирането на болшинството, то ще го отхвърли; но за честта на великото Народно събрание нека не вършим работи, които сж ставали въ обикновенитъ наши Народни събрания, чрѣзъ заблуждения, чрѣзъ заобикалия на законитѣ — да потъикваме основния законъ и суверенната воля на българския народъ. (Ржкоплѣскане отъ лѣвицата)

Прѣдседательтъ: Слѣдъ тѣзи обяснения на г. Пастухова . . .

Д. Драгиевъ: За минутка, г. прѣдседателю!

Отъ дѣсницата: А-а-а! Не може; и ние ще искаме думата.

Д. Драгиевъ: Г. прѣдседателю! Настоявамъ да ми се даде думата. Вие дадохте думата на прѣдставителя на една група, не може да я откажете на прѣдставителя на друга група.

Прѣдседательтъ: По какво искате думата?

Д. Драгиевъ: По този новъ въпросъ. — Отъ нашата група никой не се е изказалъ по него и азъ искамъ думата. Повече отъ минутка-двѣ нѣма да говоря.

Н. Цановъ: Г. прѣдседателю! Азъ бихъ искалъ да Ви задамъ само единъ въпросъ. Кажете, какво е било Вашето прѣдложение и какво е било рѣшението на Народното събрание. Е ли рѣшението на Народното събрание да се приеме правилникътъ на XIV-то обикновено Народно събрание за постояненъ или за врѣмененъ, и ако е да се приеме за врѣмененъ, не слѣдва ли незабавното избиране на комисиия за изработване на правилникъ? Отговорете само на този въпросъ и тогава кажете, какво е рѣшавало великото Народно събрание, и може ли такова чу-дищно рѣшение . . .

Отъ дѣсницата: Охо-о-о!

Н. Цановъ: . . . съ единъ вотъ да приемете единъ правилникъ, който трѣбва да мине на три четения. Това е по-лошо отъ онова, което направи Петковото събрание.

Прѣдседательтъ: Азъ положихъ на гласуване въпроса, съгласно ли е народното прѣдставителство да се ржководи приврѣменно — казахъ думата — отъ правилника на XIV-то обикновено Народно събрание, като се подразбира, че г. г. министритѣ не сж противъ да се назначи една комисиия — това сж текстуално моитѣ думи — да се назначи комисиия, която да се занимае съ прѣглеждане на нѣкои отъ членоветѣ на казания правилникъ.

Министъръ Т. Теодоровъ: Това е нашето прѣдложение.

Д. Драгиевъ: Г. прѣдседателю! Дайте ми думата само за една минутка, за едно обяснение.

Прѣдседательтъ: Министритѣ не правиха прѣдложение да се назначи комисиия.

Я. Сакжзовъ: Ние го направихме, то излиза отъ народното прѣдставителство.

Прѣдседательтъ: Азъ само резюмирамъ тѣхнитѣ рѣчи, че тѣ не биха били противъ да се назначи такава комисиия.

И. Януловъ: Нека ни кажатъ г. г. министритѣ, не сж ли съгласни да се назначи една комисиия. Г. Теодоровъ! Кажете.

Министъръ Т. Теодоровъ: Съгласенъ съмъ да се назначи комисиия, ако направите прѣдложение за това.

И. Януловъ: Ама Вие знаете, че прѣдложение не можемъ да направимъ, защото се изисква $\frac{1}{4}$ отъ прѣдставителитѣ, и то е мъчно.

Министъръ Т. Теодоровъ: Ще ви подкрѣпимъ и ние.

Д. Драгиевъ: Г. прѣдседателю! Вие дадохте думата на г. Пастухова . . .

Прѣдседательтъ: Той е внесълъ прѣдложение.

Д. Драгиевъ: . . . и азъ настоявамъ да ми се даде думата. Азъ мисля, че прѣдседателството не ще има желанието да игнорира нашата група. Досега щѣхъ да свърша.

Прѣдседательтъ: Тогава, ще се явятъ и други да искатъ да говорятъ.

Д. Драгиевъ: Отъ страна на нашата група ще кажа само двѣ думи.

Прѣдседательтъ: Добрѣ, ако Събранието желае да се дава още думата.

Отъ дѣсницата: Не желаемъ.

Д. Драгиевъ: Двѣ думи бе, г-да.

Прѣдседательтъ: Събранието не желае да Ви изслуша, г. Драгиевъ.

Д. Драгиевъ: Не желая да се натрапвамъ, но не желая и да ми отнимате думата по единъ такъвъ начинъ. (Прѣрекание между лѣвицата и дѣсницата. Шумъ)

Прѣдседательтъ: Минаваме на слѣдующата точка отъ дневния редъ.

И. Януловъ: Г. министъръ-прѣдседательтъ заяви, че е съгласенъ да се назначи комисиия.

Прѣдседательтъ: Има думата г. министъръ-прѣдседательтъ.

Министъръ-прѣдседателъ И. Гешовъ: Г. прѣдседателю! Г. Януловъ дохождъ да прави въззвание къмъ мене да се гласува прѣдложението за избиране на такава комисиия. Менѣ ми се струва, че щомъ има такова прѣдложение, то трѣбва да се даде на гласуване.

И. Януловъ: Г. Гешовъ, ами Вие противъ ли сте?

Министъръ-прѣдседателъ И. Гешовъ: Ние казахме, че не сме противъ нѣкои измѣнения на този правилникъ — декларирахме го. Но сега Вие правите прѣдложение за назначаване на една комисиия . . .

Н. Цановъ: Г. министъръ-прѣдседателю! . . .

Прѣдседательтъ: (Звъни)

Н. Цановъ: Моля, г. Даневъ! Азъ не искамъ думата, а искамъ да направя само тази поправка: не трѣбва да се вотира прѣдложение да се избере комисиия, а трѣбва веднага да се пристѣпи къмъ избирането на такава, защото имаме само приврѣмененъ правилникъ. За да имаме окончателенъ пра-

вилникъ, трѣбва да се избере комисия за изработването му, а не да се гласува предложение, да-ли да има комисия или не.

Я. Сакжзовъ: Това е почтеното.

Прѣдседателъ: Има предложение да се избере веднага комисия за прѣглеждане на правилника. Г. министъръ-прѣдседателъ заяви, че не е противъ избирането на такава комисия. Желаетъ ли Събранието да се избере такава комисия?

Отъ дѣсницата: Не желае.

Отъ лѣвицата: Желаетъ. (Голѣма глъчка)

Прѣдседателъ: (Звъни) Азъ констатирамъ, че Събранието не желае да се избере комисия.

Отъ лѣвицата: Желаетъ.

Отъ дѣсницата: Да се гласува.

Прѣдседателъ: Който желае да се пристѣпи къмъ изборъ на комисия за прѣглеждане на правилника, да си вдигне ржката. (Малцинство) Събранието не приема.

Отъ лѣвицата: Браво!

Я. Сакжзовъ: Това е извиване на въпроса.

И. Януловъ: Това е позоръ!

Прѣдседателъ: (Звъни)

И. Януловъ: Вие бламирате министъръ-президента. Съжалявамъ, че Вие сте прѣдседател на Събранието. За Вашата честъ съжалявамъ.

Прѣдседателъ: (Звъни) Недѣйте ме кара да прибѣгвамъ къмъ правилника.

А. Коновъ: Г. прѣдседателю, моля пристѣпете къмъ изборъ на комисия. Това диктува самото рѣшение на Народното събрание; то рѣши, че трѣбва да се избере комисия — нищо повече.

Прѣдседателъ: Д-ръ С. Даневъ.

Прѣдседателъ: (Звъни)

А. Коновъ: Г. прѣдседателю! Настоявамъ да се избере комисия.

Прѣдседателъ: Понеже Народното събрание не желае, нѣмамъ тази възможностъ.

А. Коновъ: Нѣма рѣшение на Народното събрание да се ръководи постоянно отъ този правилникъ, а има рѣшение за приврѣменно ръководене.

И. Януловъ: Докога ще бѣде приврѣмененъ този правилникъ?

П. Теодоровъ: Дотогава, докогато се направи предложение за измѣнението му.
(Прѣрекане между лѣвицата и дѣсницата)

Прѣдседателъ: Има думата г. министъръ-прѣдседателъ.

Министъръ-прѣдседателъ И. Гешовъ: Г-да! Моля да се вдигне засѣданието и да се съберемъ утрѣ въ 8 ч. сутринъта, като първа точка на дневенъ редъ бѣде, изборъ на комисия за провѣрка на изборитѣ, и втора — първо четене на внесеното предложение за измѣнение на конституцията.

Прѣдседателъ: Който приематъ този дневенъ редъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

А. Коновъ: Прѣдлагамъ да се тури на дневенъ редъ: изборъ на комисия за изработване на вѣтрѣшенъ правилникъ. Г. прѣдседателю, нѣма да Ви оставимъ така да дѣйствувате!

Отъ дѣсницата: А-а-а! А какъ?

А. Коновъ: Азъ моля да изберете комисия, ако искате да има редъ и тишина. (Голѣмъ шумъ)

Прѣдседателъ: Вдигамъ засѣданието.

(Вдигнато въ 1 ч. 50 м. послѣ пладне)

Секретари: { Д. Йоцовъ.
С. Русевъ.
С. Калчевъ.
И. С. Бобчевъ.

Началникъ на Стенографското бюро: Т. Гължбовъ.